

Załącznik do uchwały Nr ...../...../2022
Rady Miasta Gniezna z dnia .. lutego 2022 r.

Program Polityki Senioralnej dla Miasta Gniezna na lata 2022-2025

Gniezno 2022 r.

SPIS TREŚCI:

WPROWADZENIE	3
I. PODŁOŻE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE	4
II. DIAGNOZA POTRZEB SENIORÓW NA TERENIE MIASTA GNIEZNA	4
2.1. CHARAKTERYSTYKA PRÓBY BADAWCZEJ	5
2.2. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ	8
2.2.1. KANAŁY KOMUNIKACJI WYKORZYSTYWANE PRZEZ GNIEŹNIEŃSKICH SENIORÓW	8
2.2.2. SUKCESY I ZANIECHANIA WŁADZ MIASTA W OPINIACH GNIEŹNIEŃSKICH SENIORÓW	13
2.2.3. ZNACZENIE STANU ZDROWIA BADANYCH SENIORÓW DLA ICH ZAANGAŻOWANIA	19
2.2.4. BEZPIECZEŃSTWO I WSPARCIE DLA SENIORÓW NA TERENIE MIASTA GNIEZNA	20
2.2.5. MOBILNOŚĆ GNIEŹNIEŃSKICH SENIORÓW	22
2.2.6. POTRZEBY I UCZESTNICTWO GNIEŹNIEŃSKICH SENIORÓW W WYDARZENIACH IM DEDYKOWANYCH	23
2.2.7. ŚWIADOMOŚĆ ŚRODOWISKA SENIORALNEGO WŚRÓD GNIEŹNIEŃSKICH SENIORÓW	30
2.3. WNIOSKI I REKOMENDACJE PRAKTYCZNE	
III. ADRESACI PROGRAMU	34
IV. CELE POLITYKI SENIORALNEJ	34
V. ANALIZA SWOT	34
5.1. MOCNE STRONY	35
5.2. SŁABE STRONY	35
5.3. SZANSE	35
5.4. ZAGROŻENIA	36
VI. OBSZARY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU	37
VII. MAPA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI DZIAŁAJĄCYCH NA RZECZ SENIORÓW NA TERENIE MIASTA GNIEZNA	42
VIII. KOORDYNOWANIE ZADAŃ PROGRAMU	43
IX. ZASADY MONITOROWANIA I EWALUACJI PROGRAMU	43
X. FINANSOWANIE PROGRAMU	44
BIBLIOGRAFIA	45
SPIS TABEL	45

WPROWADZENIE

W ostatnich latach obserwuje się znaczący wzrost liczby osób starszych w skali globalnej, ogólnopolskiej oraz lokalnej. Należy podkreślić, iż pojęcia starzenia się i starości nie są tożsame. Pierwsze odnosi się do regresu biologicznej natury człowieka, drugie zaś uwzględnia wielowymiarowość i zmiany pozytywne¹. Istotne staje się więc rozumienie i odczuwanie wieku senioralnego w perspektywie społecznej, a także indywidualnej. Wskazane postrzeganie determinuje również działania ukierunkowane nie tylko na pomoc, ale też tworzenie możliwości rozwoju.

Seniorzy stanowią bardzo zróżnicowaną grupę społeczną, stąd należy postrzegać ich potrzeby i potencjał w sposób szeroki. Można wśród nich wyróżnić zarówno osoby aktywne fizycznie i społecznie, utrzymujące satysfakcjonujące relacje z bliskimi i przyjaciółmi, jak i osoby, które potrzebują zachęty do aktywnego udziału w życiu społecznym miasta i podnoszenia jakości własnego życia. Odrębną grupę stanowią Seniorzy niesamodzielni, częściowo lub całkowicie zależni od wsparcia innych osób, czy instytucji, z trudnościami w dostępie do usług społecznych.

Literatura przedmiotu wskazuje na wyznaczanie swojej działalności przez osobę w okresie późnej dorosłości „w zależności od określenia i oceny samego siebie, a także oceniania go przez innych. Interpretacja zachowań ludzi w podeszłym wieku powinna zatem zachodzić w większym stopniu przez pryzmat ich aktywności, aniżeli (jedynie) społecznych interakcji”². Aktywność jako potrzeba psychiczna dotyczy człowieka w każdym wieku, a w okresie późnej dorosłości dostarcza motywacji, satysfakcji i poczucia własnej wartości.

Ukierunkowanie działań środowiska lokalnego dedykowanych Seniorom powinno zatem uwzględniać integrację międzypokoleniową, pozytywne gospodarowanie czasem wolnym, realizację pasji i zainteresowań, a nade wszystko aktywność.

Miasto Gniezno już od blisko 10 lat podejmuje różnorodne inicjatywy na rzecz Seniorów w oparciu o „Miejski Program Aktywizacji Seniorów i Integracji Międzypokoleniowej na lata 2011-2021”, wprowadzony uchwałą Nr XV/157/2011 Rady Miasta Gniezna z dnia 23 listopada 2011 r.

Niniejszy dokument wyznacza natomiast kierunki działania Miasta Gniezna w zakresie polityki senioralnej na lata 2022-2025. Proponowane zadania wpisują się w Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Gniezna na lata 2017 – 2022, Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Gniezna na lata 2014-2022 oraz Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Miasta Gniezna na 2022 rok i kolejne lata. Program wskazuje działania, zadania i inicjatywy kształtujące warunki godnego i zdrowego starzenia się w środowisku lokalnym.

---

¹ M. Brzezińska, *Proaktywna starość. Strategie radzenia sobie ze stresem w okresie późnej dorosłości*, Wydawnictwo Difin S.A., Warszawa 2011, s. 14.

² A. Fabiś, J.K. Wawrzyniak, A. Chabior, *Ludzka starość*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2015, s. 26.

I. PODŁOŻE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE

W ostatnich latach obserwuje się nasilenie procesu starzenia się społeczeństwa. Zjawisko to dotyczy całego kraju, a udział osób starszych w populacji mieszkańców Polski z roku na rok systematycznie rośnie. Pod koniec 2019 r. liczba osób w wieku 60 lat i więcej przekroczyła 9,7 mln i w stosunku do roku poprzedniego zwiększyła się o 2,1%. Odsetek osób starszych w populacji Polski osiągnął poziom 25,3%. Według prognozy GUS, liczba ludności w wieku 60 lat i więcej w Polsce w roku 2030 wzrośnie do poziomu 10,8 mln, a w 2050 r. wyniesie 13,7 mln. Osoby te będą stanowiły około 40% ogółu ludności Polski. W roku 2050 obserwowane będą również zmiany w strukturze Seniorów według płci. W całym okresie prognozy przewiduje się większą liczbę kobiet niż mężczyzn wśród ludności Polski, szczególnie w przypadku osób w wieku senioralnym. W zbiorowości osób starszych w 2030 r. na 100 mężczyzn przypadając będzie 135 kobiet, a w 2050 r. wskaźnik ten osiągnie wartość 122³.

Gniezno jest miastem, w którym odsetek ludności w wieku 60+ wynosi 28,14%. Biorąc pod uwagę liczebność - Miasto Gniezno zamieszkuje aż 17.935 osób starszych*.

Tabela 1. Odsetek mieszkańców Gniezna w wieku senioralnym

Rok	Liczba mieszkańców ogółem	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liczba mieszkańców w wieku 60+ ogółem	Liczba kobiet w wieku 60+	Liczba mężczyzn w wieku 60+	Liczba mieszkańców w wieku 65+ ogółem	Liczba kobiet w wieku 65+	Liczba mężczyzn w wieku 60+
2018	66.286	34.795	31.491	17.555	10.481	7.434	12.552	7.711	4.841
2019	65.738	34.538	31.200	17.886	10.677	7.209	12.974	7.929	5.045
2020	64.743	34.057	30.686	17.942	10.733	7.209	13.282	8.118	5.164
2021	63.724	33.550	30.174	17.935	10.737	7.198	13.532	8.271	5.261

* Dane Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie.

Dynamiczny przyrost liczby Seniorów oznacza, iż wzrasta liczba osób w wieku poprodukcyjnym (tj. 65 lat i więcej w przypadku mężczyzn oraz 60 lat i więcej w przypadku kobiet). Z powyższymi zmianami związana jest odpowiednio większa skala potrzeb, których kierunki i możliwości zaspokajania wyznacza zawarta w niniejszym Programie polityka senioralna.

II. DIAGNOZA POTRZEB SENIORÓW NA TERENIE MIASTA GNIEZNA

Koniec realizacji „Miejskiego Programu Aktywizacji Seniorów i Integracji Międzypokoleniowej na lata 2011-2021” stał się motywem podjęcia pogłębionej diagnozy i przyjrzenia się aktualnym potrzebom Seniorów w celu zaprojektowania

³ Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050*, Warszawa 2014, s. 33-38.

• Stan na 31 grudnia 2021 r.

zadań przyszłościowych, ukierunkowanych na poprawę jakości funkcjonowania osób starszych w przestrzeni lokalnej oraz uczynienie jej coraz bardziej przyjaznej okresowi „jesieni życia”.

Na zlecenie Miasta Gniezna firma „Radostaw Skrobaccki” zrealizowała we wrześniu i październiku 2021 roku „Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna”, których realizacja obejmowała:

- 200 kwestionariuszy PAPI zrealizowanych metodą CLT w dwóch lokalizacjach wskazanych przez UM Gniezna - (Stary Ratusz oraz lokal na Osiedlu Winiary) – strategia ilościowa;
- 10 IDI z Seniorami w różnym wieku, mieszkającymi w różnych częściach miasta – (Stary Ratusz oraz lokal na Osiedlu Winiary) – strategia jakościowa;
- 5 IDI z lokalnymi ekspertami – wywiady z przedstawicielami gnieźnieńskich instytucji, działających na rzecz Seniorów i zraszających Seniorów oraz z Panią Oliwią Komorowską - Pełnomocniczką Prezydenta do spraw Seniorów - (siedziba Miejskiej Rady Seniorów) – strategia jakościowa.

Badania ilościowe zrealizowano w dwóch lokalizacjach – w centrum oraz na Osiedlu Winiary. Procentowy rozkład osób badanych w lokalizacjach prowadzenia tych badań ukazuje tabela 2.

Tabela 2. Rozkład osób badanych w lokalizacjach realizacji badań

Centrum Miasta	Osiedle Winiary
52,4%	47,6%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Pozyskane w efekcie badań dane, opracowane w formie raportu dzięki współpracy z Gnieźnieńską Szkołą Wyższą Milenium, wskazują na zaprezentowane poniżej opinie, trendy oraz potrzeby.

2.1. CHARAKTERYSTYKA PRÓBY BADAWCZEJ

W badaniach ilościowych wzięło udział 200 Seniorów, zamieszkujących Miasto Gniezno, przy czym większość stanowiły kobiety.

Tabela 3. Rozkład płci wśród osób badanych

Kobieta	Mężczyzna
76,5%	23,5%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Zdecydowana liczba osób badanych zamieszkuje Miasto Gniezno od urodzenia lub powyżej 20 lat.

Tabela 4. Czas mieszkania w Mieście Gnieźnie

Mieszkam W Gnieźnie całe życie	58,8%
Mieszkam w Gnieźnie krócej niż 1 rok	0%
Mieszkam W Gnieźnie od 1 do 10 lat	1,8%
Mieszkam W Gnieźnie od 11 do 20 lat	1,2%
Mieszkam W Gnieźnie powyżej 20 lat	38,2%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Istotna dla kreowania polityki jest również sytuacja dochodowa gnieźnieńskich Seniorów. Badani rzadko pracują – jest to jednak z pewnością jeden z tych czynników, które należy uważnie monitorować; ewentualne obniżenie dochodów lub znaczny wzrost kosztów życia może „wypychać” Seniorów z powrotem na rynek pracy.

Finansowa zależność od renty/emerytury wyznacza bliski horyzont możliwości – to nader często czynnik istotnie określający chęć współuczestniczenia, zaangażowania w działalność na rzecz Seniorów – zagrożenie ubóstwem uprawdopodobnia wykluczenie społeczne.

Tabela 5. Sytuacja dochodowa badanych osób

Pracuję w Gnieźnie	5,3%
Pracuję w Powiecie Gnieźnieńskim	0%
Pracuję poza Gnieznom i Powiatem Gnieźnieńskim	1,2%
Obecnie nie pracuję, ale szukam pracy	0%
Obecnie nie pracuję i nie szukam pracy	0,6%
Obecnie otrzymuję rentę, bądź emeryturę	92,9%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Rozkład wykształcenia w badanej populacji odbiega od obecnych charakterystyk. Warto szczególnie mieć na uwadze większy odsetek osób legitymujących się wykształceniem technicznym – zawodowym lub średnim, co może określać specyfikę oczekiwań względem preferowanych form aktywności w wymiarze czas wolny/hobby/zainteresowania.

Tabela 6. Wykształcenie badanych osób

Podstawowe	5,3%
Zawodowe	34,1%
Średnie	48,2%
Wyższe	12,4%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Gospodarstwa domowe badanych osób nie stanowią przestrzeni zajmowanych przez rodziny wielopokoleniowe. Pozornie to mniej obowiązków opiekuńczych związanych z posiadaniem wnucząt. W praktyce nierzadko to konieczność prowadzenia dwóch gospodarstw domowych – Seniora/Seniorów i dzieci z wnuczętami.

Część Seniorów żyje jednak „samodzielnie”, wolna od obowiązków opieki nad dziećmi, wnukami, czy własnymi rodzicami, innymi członkami rodzin i ci wydają się być szczególnie ważni jako potencjalni odbiorcy działań.

Tabela 7. Gospodarstwa domowe badanych osób

Wielkość gospodarstwa domowego	
Jedna osoba	28,8%
Dwie osoby	64,1%
Trzy osoby	3,5%
Cztery osoby i więcej	3,5%
Ilość dzieci w gospodarstwie domowym	
Brak dzieci	97,1%
Jedno dziecko	0,6%
Dwoje dzieci	0,6%
Troje dzieci	0,6%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Charakterystyka osób badanych pozwala na wyodrębnienie czterech podstawowych grup gnieźnieńskich Seniorów, które nie są całkowicie rozłączne:

- „opiekunowie” – pomagają dzieciom w wychowaniu wnuków, bądź własnym rodzicom w mocno podeszłym wieku, innym członkom rodziny. Opieka ta stanowi dla nich znaczne wyzwanie i jednocześnie ogranicza zainteresowanie wydarzeniami dla Seniorów organizowanymi na terenie Miasta Gniezna;
- „działkowcy” – przez znaczną część roku, od marca/kwietnia do października swoją energię i wolny czas poświęcają działce, a zatem wykazują ograniczone zainteresowanie alternatywnymi ofertami. Istotne w tym kontekście wydaje się być zaoferowanie im aktywności w okresie zimowym;
- „potencjalni uczestnicy” – Seniorzy w różnym wieku, posiadający różną sytuację w domu – żyją samotnie lub ze współmałżonkiem/partnerem; są nieobciążeni obowiązkami opieki, bądź „doglądania” działki; dysponują czasem oraz ograniczonymi wolnymi środkami finansowymi, część z nich charakteryzuje także gotowość do pozytywnej reakcji na ofertę Miasta;
- osoby w złym stanie zdrowia; nierzadko borykające się z problemami finansowymi; potrzebują wsparcia w zakresie udziału społecznego oraz kształtowania kompetencji społecznych spowodowanych samotnością, wieloletnim dystansem.

2.2. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

Analiza przeprowadzonych badań pozwala na prezentację wyników, podzielonych na obszary tematyczne w poniższych podrozdziałach.

2.2.1. KANAŁY KOMUNIKACJI WYKORZYSTYWANE PRZEZ GNIEŹNIEŃSKICH SENIORÓW

Przeprowadzone badania wskazują, iż gnieźnieńscy Seniorzy korzystają z ogólnie popularnych kanałów komunikacji. Trafiają do nich różne kampanie informacyjne, efektywne okazują się także informacje o niektórych działaniach podejmowanych przez Urząd Miejski w Gnieźnie na rzecz Seniorów. Ujawnia się tutaj jednak brak konsekwencji, powtarzalności, a być może nawet świadomie uzyskiwanej skuteczności.

Tabela 8. Kanały komunikacji wykorzystywane przez gnieźnieńskich Seniorów

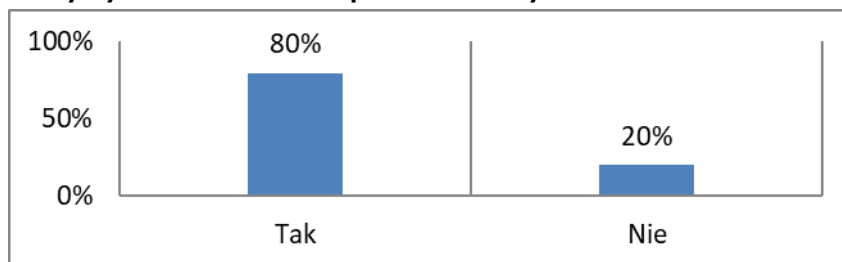
Kanał komunikacji	Najciekawsze	Najbardziej wiarygodne	Najbardziej aktualne
Popcentrala.com	0,4%	0,0%	0,2%
Sportgniezno.pl	1,3%	1,1%	0,9%
Sportwegniezno.pl	0,2%	0,4%	0,0%
Sportpazurem.pl	0,4%	0,2%	0,5%
Gniezno24.com	<u>12,7%</u>	<u>11,2%</u>	<u>13,0%</u>
Gniezno.naszemiasto.pl	<u>13,1%</u>	<u>9,8%</u>	<u>10,9%</u>
Moje-gniezno.pl	<u>8,6%</u>	<u>8,9%</u>	<u>10,0%</u>
Radio Gniezno	<u>13,1%</u>	<u>15,0%</u>	<u>13,2%</u>
Radio Plus Gniezno	<u>14,2%</u>	<u>12,7%</u>	<u>13,2%</u>
TV Gniezno	<u>11,8%</u>	<u>14,3%</u>	<u>13,2%</u>
Przemiany na Szlaku Piastowskim	<u>6,9%</u>	<u>8,3%</u>	<u>7,3%</u>
Gniezno – Informator Miejski	4,1%	3,8%	3,6%
Słupy i tablice ogłoszeniowe	5,8%	6,3%	4,8%
Portale społecznościowe – miejskie	0,6%	0,7%	1,6%
Portale społ. osób publicznych	0,4%	0,9%	1,1%
Portale społ. osób prywatnych	0,6%	0,4%	0,2%
Znajomi, przyjaciele, rodzina	3,2%	2,7%	3,4%
Strona www UM Gniezna	1,1%	1,6%	1,8%
Gnieźnieński tydzień – dodatek Głosu	1,3%	1,8%	0,9%

Źródło: R. Skrobacik, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

W świetle pozyskanych wyników badań zrozumiałe staje się wskazywanie przez Seniorów jako źródła informacji o mieście różnych portali internetowych. Jest to istotna wskazówka i potwierdzenie konieczności weryfikacji komunikatów internetowych pod kątem wymagań Seniorów – odpowiedniej kolorystyki, wielkości czcionki, przejrzystości grafik.

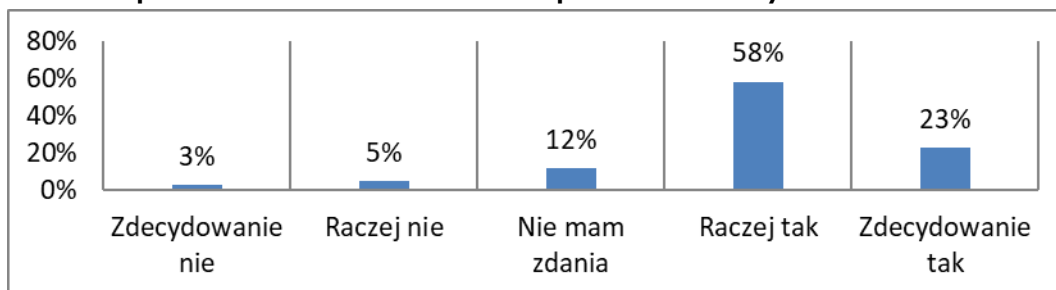
Tabela 9. Wykorzystywanie Internetu przez badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Seniorzy postrzegają Internet jako bezpieczną przestrzeń pozyskiwania informacji. Badania jakościowe pozwoliły ustalić, że poczucie to jest konsekwencją edukacji, jaką dziadkowie otrzymują w przedmiotowym zakresie od dzieci i wnuków.

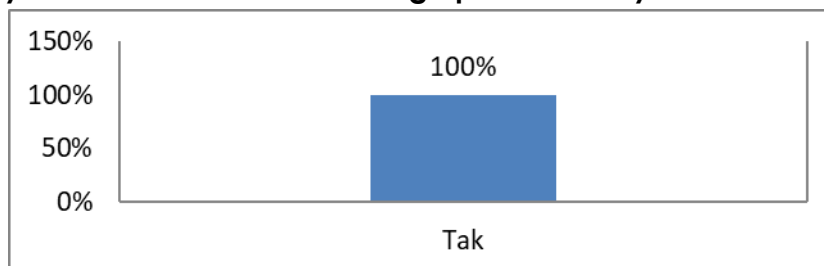
Tabela 10. Bezpieczeństwo w Internecie w opiniach badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

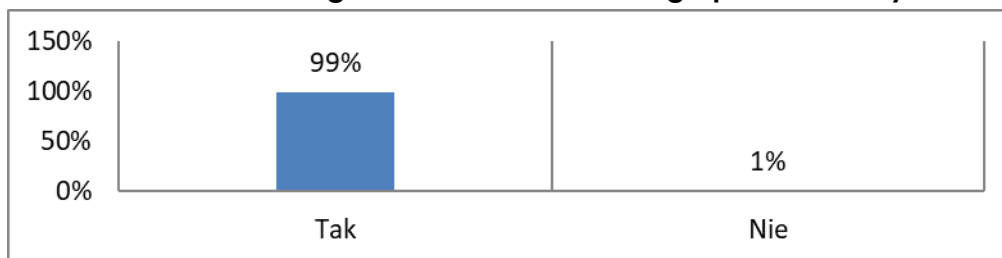
Nieodłącznym narzędziem komunikacji, także dla Seniorów, jest współcześnie telefon komórkowy. Badania jakościowe wskazują także na poczucie wygody związane z jego użytkowaniem i istotną gotowość do wykorzystywania go w różnych celach.

Tabela 11. Używanie telefonu komórkowego przez badanych Seniorów

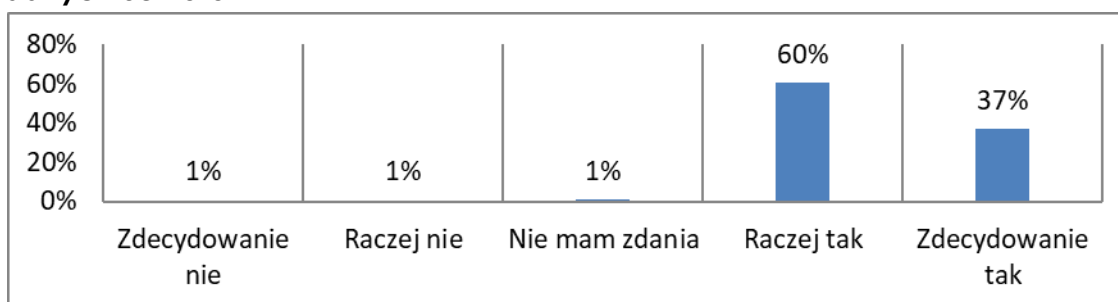
Źródło: R. Skrobaki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Tabela 12. Posiadanie własnego telefonu komórkowego przez badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

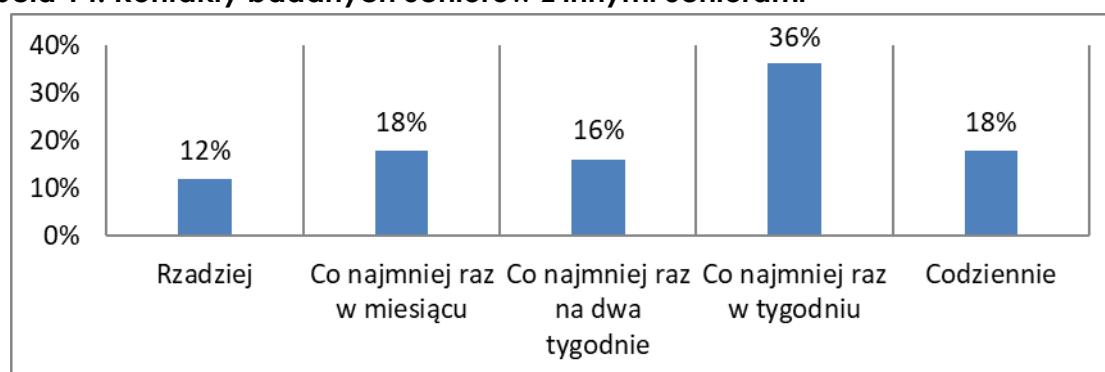
Tabela 13. Bezpieczeństwo korzystania z telefonu komórkowego w opiniach badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Seniorzy w Gnieźnie, mimo wykorzystywania nowoczesnych narzędzi komunikacji, utrzymują realne kontakty z innymi Seniorami. Są one doskonałym kontekstem wymiany informacji i opinii o działaniach Miasta, skierowanych do tej kategorii wiekowej. Niestety - niemal jedna trzecia badanych rzadko widuje innych Seniorów.

Tabela 14. Kontakty badanych Seniorów z innymi Seniorami

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Powyższe tabele wskazują na podstawowe kanały komunikacji, z których korzystają Seniorzy poszukujący informacji o Gnieźnie. Można wyróżnić tutaj trzy wiodące przestrzenie:

- Internet;

- Radio;
- Telewizję.

Zaskakująco niekorzystnie wypadają w tym zestawieniu materiały drukowane – w badaniach jakościowych respondenci sugerowali porzucenie w ostatnim czasie gazet, zwłaszcza „Przemian”, natomiast nie udało się ustalić jednoznacznych przesłanek tego faktu.

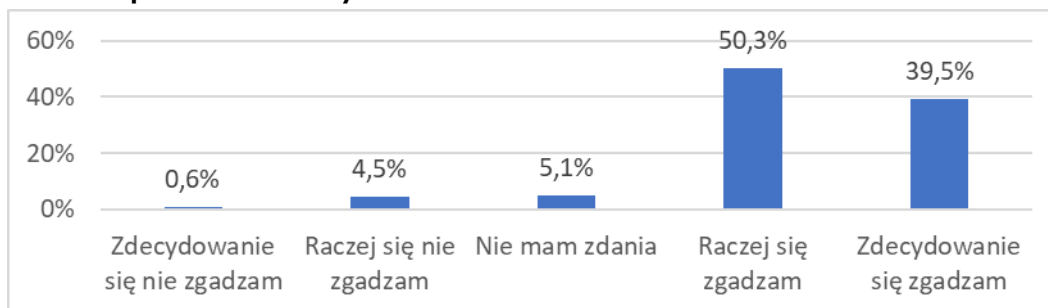
Mając na uwadze różne wymiary funkcjonowania Miasta można stwierdzić deklarowaną przez Seniorów satysfakcję z poziomu komunikacji zapewnianej przez władze miasta, a związanej z różnymi miejskimi akcjami i wydarzeniami. Należy jednak zaznaczyć, iż niezbędne jest tu rozróżnienie dwóch kwestii: zasadniczej skuteczności informowania oraz niedostatków w zakresie przekonywania do udziału. Bycie osobą dobrze poinformowaną nie pociąga za sobą konieczności aktywności. Niemniej jednak w Gnieźnie, co potwierdzają badania, nieobecność to także konsekwencja nieświadomości, czyli niedostatecznie efektywnej komunikacji.

Tabela 15. Satysfakcja badanych Seniorów z poziomu komunikacji o miejskich akcjach i wydarzeniach

Rodzaj wydarzenia	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Nie mam zdania	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Wydarzenia kulturalne organizowane lub współorganizowane przez Urząd Miejski w Gnieźnie	37,3%	47,3%	9,5%	5,3%	0,6%
Wydarzenia sportowe organizowane lub współorganizowane przez Urząd Miejski w Gnieźnie	34,9%	49,7%	11,2%	4,1%	0%
Obchody, uroczystości upamiętniające ważne wydarzenia w historii miasta i kraju	50,3%	40,8%	4,1%	4,7%	0%
Akcje profilaktyczne i prozdrowotne organizowane lub współorganizowane przez Urząd Miejski w Gnieźnie	31,4%	50,3%	11,2%	7,1%	0%
Miejskie akcje pomocy materialnej, finansowej, skierowane do mieszkańców Gniezna	27,2%	39,1%	26%	7,1%	0,6%
Działania Rady Miasta	25%	39,3%	24,4%	9,5%	1,8%
Działaniaa Prezydenta Miasta Gniezna	31%	45,8%	15,5%	7,1%	0,6%
Plany inwestycyjne na kolejne lata	30,4%	49,4%	14,9%	4,8%	0,6%

Źródło: R. Skrobacki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

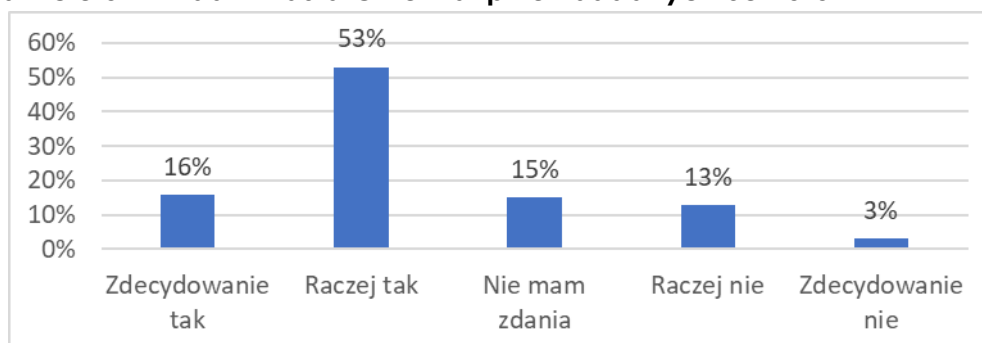
Tabela 16. Poczucie dobrego poinformowania o wydarzeniach dziejących się w Mieście w opiniach badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

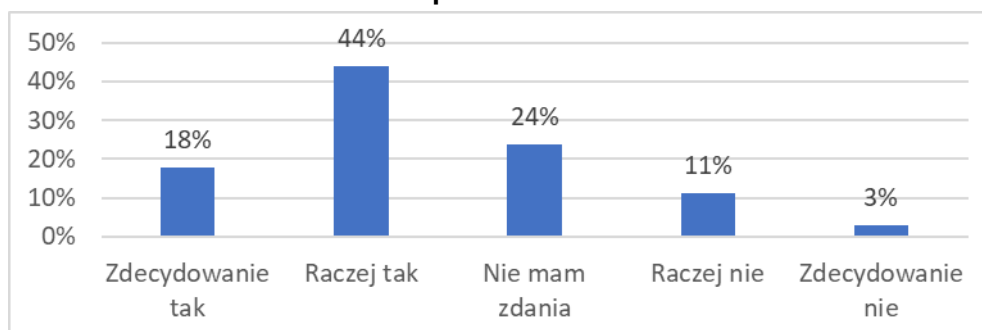
Kwestia zaangażowania, czy po prostu udziału mieszkańców w procesach decyzyjnych na poziomie samorządów lokalnych, to zagadnienie kluczowe dla kondycji społeczeństwa obywatelskiego – poczucie sprawstwa (postulowane). Przedstawione na dwóch poniższych wykresach dane sugerują, że gnieźnięscy Seniorzy pozytywnie oceniają analizowane aspekty.

Tabela 17. Ocena realnej możliwości przekazywania swoich uwag/pomysłów przedstawicielom władz Miasta Gniezna przez badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Tabela 18. Przekonanie o znaczeniu opinii Seniorów dla władz Miasta

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

2.2.2. SUKCESY I ZANIECHANIA WŁADZ MIASTA W OPINIACH GNIEŹNIEŃSKICH SENIORÓW

Opinie gnieźnieńskich Seniorów na temat sukcesów władz Miasta po 2014 roku są dość jednorodne. Dominują tutaj, tak jak w całej badanej populacji, kwestie związane z parkami, terenami zielonymi, przestrzenią odpoczynku, ścieżkami rowerowymi. Wydaje się jednak, że warto podkreślić kilka kwestii, które mogły rozstrzygnąć o sposobie rozumienia wskazanych czynników:

- sentyment w odniesieniu szczególnie do Wenecji; przytaczanie szeregu wspomnień związanych z tym fragmentem Miasta w jego „lepszych” czasach;
- możliwość „codziennego spaceru” w wyremontowanej, odnowionej przestrzeni parku, to coś, co wyraźnie rzutuje na jakość życia Seniorów;
- poprawa wizerunku/wyglądu miasta – usytuowanie, charakter, skala przebudowy parków powodują, że odpowiadają one postulowanemu potencjałowi turystycznemu Gniezna; stają się przestrzenią będącą źródłem dumy.

Tabela 19. Dotychczasowe sukcesy w obszarze rozwoju Miasta w opiniach badanych Seniorów

Kierunki rozwoju miasta – dotychczasowe sukcesy	
Opieka nad dziećmi – żłobki	2,81%
Opieka nad dziećmi – przedszkola	2,59%
Oferta dla młodzieży	1,08%
Oferta dla seniorów	<u>5,18%</u>
Edukacja – szkoły podstawowe	1,30%
Edukacja – szkoły ponadpodstawowe	0,65%
Opieka zdrowotna	0,86%
Profilaktyka zdrowotna	0,86%
Potencjał turystyczny	4,32%
Ochrona środowiska	3,46%
Komunikacja miejska	7,56%
Bezpieczeństwo w mieście	4,97%
Parki i przestrzeń odpoczynku	<u>21,60%</u>
Zagospodarowanie odpadów	2,59%
Zagospodarowanie ścieków	1,30%
Kultura	4,97%
Sprawy społeczne	2,16%
Sport	1,51%
Drogi	4,10%
Ścieżki rowerowe	<u>11,66%</u>
Chodniki	4,10%
Parkingi	2,16%
Atrakcyjność inwestycyjna	2,16%
Rynek pracy	0,65%
Troska o dziedzictwo kulturowe miasta	4,97%
Mieszkalnictwo	0,43%

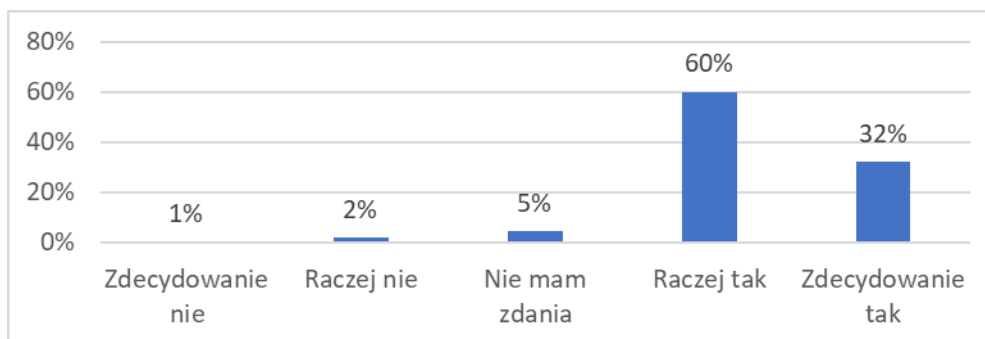
Źródło: R. Skrobicki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Tabela 20. Najważniejsza zmiana w obszarze rozwoju Miasta w opiniach badanych Seniorów

Najważniejsza zmiana, jaka dokonana się w mieście po 2014 roku dzięki obecnym władzom	
Zieleń/parki	37,1%
Więcej się dzieje	4,1%
Rynek	1,2%
Rower miejski	1,2%
Żużel	0,6%
Bilety z 1 PLN	1,2%
Króliki	0,6%
Most	0,6%
Wenecja	5,3%
Wygląd/wizerunek	9,4%
Łazienki	0,6%
Potencjał turystyczny	2,4%
Ławki	1,2%
Bezpieczeństwo	0,6%
Drogi	6,5%
Chodniki	2,4%
Odnowienie kamienic	1,8%
Ścieżki rowerowe	4,1%
Komunikacja miejska	4,7%
Szpital	1,2%
ul. Rzeźnicka	0,6%

Źródło: R. Skrobaki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Tabela 21. Ocena kierunku zmian w obszarze rozwoju Miasta w opiniach badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Seniorzy mają precyzyjnie sformułowane oczekiwania względem Miasta związane z przymiotami wieku. Do najważniejszych z nich należą:

- poprawa jakości dróg i chodników, rozumianych łącznie, jako przestrzeni poruszania się samochodów, rowerów i pieszych, dostosowanej do potrzeb wszystkich uczestników ruchu wraz z niezbędną i zapewniającą bezpieczeństwo infrastrukturą: równe, z niskimi krawężnikami, przejścia z „długim” zielonym światłem, dobrze oświetlone, co gwarantuje bezstresowe i bezpieczne poruszanie się po mieście i jest warunkiem aktywizacji Seniorów;
- zwiększenie ilości zieleni jako czynnika wielowymiarowego;
- niwelowanie brudu, który nie licuje z „dumą” Pierwszej Stolicy Polski;
- zapewnienie bezpieczeństwa, które Seniorzy odczuwają jako zagrożenie nie tylko w ramach działań wymierzonych bezpośrednio w nich, ale także w odniesieniu do szerszego kontekstu sytuacji - za szybka, za głośna, zbyt agresywna rzeczywistość wokół. Poczucie bezpieczeństwa związane jest również z obecnością Policji, Straży Miejskiej, monitoringu;
- dostęp do opieki zdrowotnej – kwestia zdrowia jest postrzegana jako absolutnie fundamentalna.

Tabela 22. Zaniechania władz Miasta w opiniach badanych Seniorów

Zaniechania władz miasta po 2014 roku	
Mało się dzieje	2,9
Mieszkania komunalne	1,2
Nic	2,4
Komunikacja miejska	2,9
Parkingi	3,5
Betonowy Rynek/Centrum	4,1
<u>Brud w mieście/nieposprzątane</u>	<u>7,6</u>
Zaniedbane obrzeża miasta	1,2
<u>Zieleń</u>	<u>10,6</u>
Mało promocji miasta	2,4
Brak ławek	1,2
Place zabaw	1,2
Problem z organizacją wywozu śmieci	1,2
Inne	4,7
<u>Drogi</u>	<u>8,2</u>
<u>Chodniki</u>	<u>8,2</u>
<u>Bezpieczeństwo</u>	<u>5,3</u>
Kamienice/pustostany	2,9
Rynek pracy	2,9
Brak WC	2,9
<u>Opieka zdrowotna</u>	<u>5,3</u>

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Tabela 23. Wyzwania na przyszłość dla władz Miasta w opiniach badanych Seniorów

Wyzwania na przyszłość	
Opieka nad dziećmi - żłobki	2,40%
Opieka nad dziećmi – przedszkola	2,40%
Oferta dla młodzieży	10,10%
Oferta dla seniorów	22,30%
Edukacja – szkoły podstawowe	1,20%
Edukacja – szkoły ponadpodstawowe	5,40%
Opieka zdrowotna	40,60%
Profilaktyka zdrowotna	30,60%
Potencjał turystyczny	8,30%
Ochrona środowiska	15,20%
Komunikacja miejska	19,30%
Bezpieczeństwo w mieście	13,60%
Parki i przestrzeń odpoczynku	7,20%
Zagospodarowanie odpadów	15,90%
Zagospodarowanie ścieków	8,40%
Kultura	13,10%
Sprawy społeczne	6,00%
Sport	6,00%
Drogi	31,10%
Ścieżki rowerowe	9,00%
Chodniki	40,50%
Parkingi	18,80%
Atrakcyjność inwestycyjna	11,20%
Rynek pracy	25,90%
Troska o dziedzictwo kulturowe miasta	11,20%
Mieszkalnictwo	19,90%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Podsumowując warto podkreślić, iż badania potwierdzają spójną wizję oczekiwań Seniorów wobec miasta:

- najczęściej są one związane z **opieką zdrowotną i profilaktyką zdrowotną**. Jest to o tyle istotne, że o ile wpływ Miasta na opiekę zdrowotną jest ograniczony, to już profilaktyka jest przedmiotem zainteresowania Urzędu Miejskiego w Gnieźnie. Oczekiwania te wskazują na dużą świadomość Seniorów w przedmiotowym obszarze;
- **drogi i chodniki** - przedmiotem zainteresowania Seniorów jest tu nie tylko komfort i wygoda pieszego w sferze przemieszczania się po Mieście, ale faktycznie bezpieczeństwo zdrowotne;
- **rynek pracy** to kolejna przestrzeń, o którą powinno zdaniem Seniorów zadbać Miasto. Jest to oczekiwane zorientowanie wokół „powrotu” dzieci do domu lub ograniczania czasu spędzonego poza domem, a będącego konsekwencją dojazdów;

- **oferta dla Seniorów** – Seniorzy są wstrzemięźliwi w formułowaniu oczekiwań względem Miasta, zorientowanych na ich oczekiwania. Niemniej jednak jest to potwierdzenie kształtujących się potrzeb, których zaspokojenie w bliskiej przyszłości stanie się jednym z kluczowych zadań samorządów lokalnych.

Wyniki badań uwidaczniają pewną niepokojącą zależność – instytucje ogólnmiejskie są postrzegane przez Seniorów bardziej pozytywnie, niż te faktycznie bliższe mieszkańcom. Wysoko oceniają oni przede wszystkim działania Biblioteki Publicznej Miasta Gniezna, Prezydenta, Miejskiego Ośrodka Kultury, czy Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, niższą ocenę uzyskały Rady Osiedlowe, Rada Miasta oraz Miejska Rada Seniorów.

Można zatem przyjąć albo pewną nieskuteczność tych szczególnie bliskich obywatelowi organów władzy samorządowej albo ich niezdolność komunikowania efektów własnych prac. Jest to szczególnie zastanawiające w odniesieniu do Seniorów, którzy interesują się tym co dzieje się w ich najbliższej okolicy i mają co do niej jasno sprecyzowane oczekiwania.

Zaskakuje wysoki poziom ocen Biblioteki Miejskiej, co może jednak być konsekwencją „innej” niż współczesna kultura czytania rozpowszechnionej wśród Seniorów, ale też skuteczności prowadzonych akcji. Należy od tym pamiętać projektując kampanie informacyjne skierowane do tej grupy wiekowej.

Tabela 24. Ocena działań władz i instytucji Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów

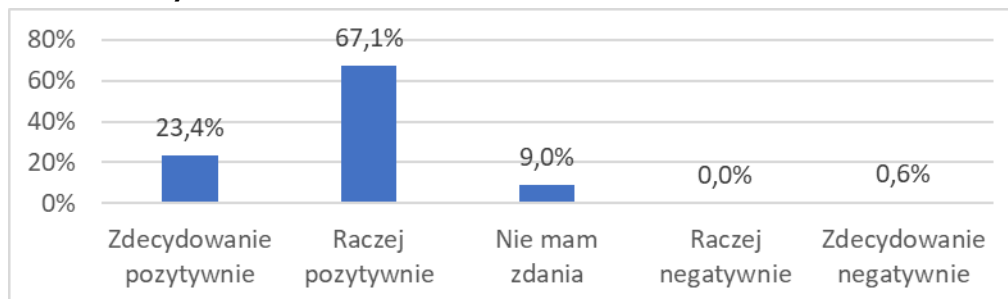
	Zdecydowanie pozytywnie	Raczej pozytywnie	Nie mam zdania	Raczej negatywnie	Zdecydowanie negatywnie
Miejski Ośrodek Kultury	36,5%	53,5%	8,2%	0%	0%
Biblioteka Publiczna Miasta Gniezna	42,9%	44,1%	11,8%	0%	0%
Prezydent Gniezna	40%	45,9%	12,4%	0%	0,6%
UM Gniezna	28,2%	54,7%	14,7%	0%	1,2%
Rada Miasta Gniezna	20,6%	45,9%	30%	1,8%	0,6%
Rady osiedlowe	10%	38,8%	44,1%	3,5%	2,4%
Gnieźnieński Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gnieźnie	20,6%	56,5%	21,2%	0%	0%
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gnieźnie	18,2%	42,9%	35,3%	1,8%	0%
Miejska Rada Seniorów w Gnieźnie	17,6%	40,6%	40%	0%	0%
Stowarzyszenia i organizacje non profit	11,8%	37,1%	48,8%	0,6%	0%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Badania ukazują ogólną satysfakcję Seniorów z działań Urzędu Miejskiego w okresie pandemii COVID 19. Jest to o tyle istotne, że faktycznie w znacznej mierze

sposób działania, efektywność, dostępność dla obywatela są w znacznej mierze konsekwencją ustaleń samego Urzędu, a nie rozwiązań narzuconych „z góry”.

Tabela 25. Działania władz i instytucji Miasta Gniezna w trakcie pandemii COVID-19 w opiniach badanych Seniorów

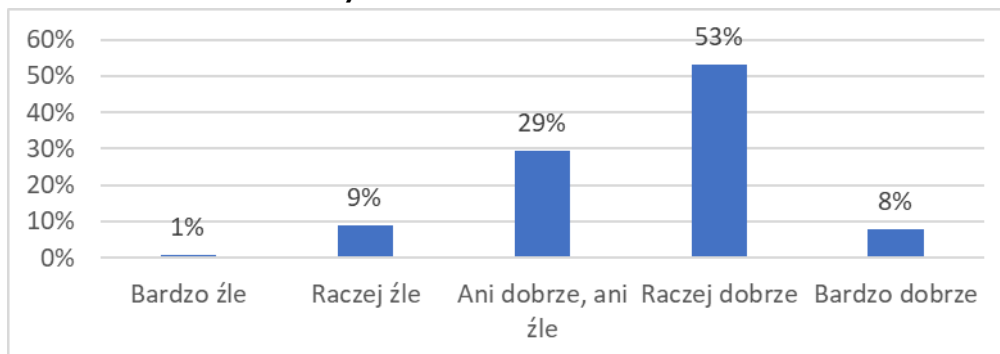
Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

2.2.3. ZNACZENIE STANU ZDROWIA BADANYCH SENIORÓW DLA ICH ZAANGAŻOWANIA

Seniorzy oceniają swój stan zdrowia stosunkowo dobrze. Należy jednak podkreślić, że badania realizowane były w przestrzeni publicznej, co oznacza, że osoby biorące w nich udział były stosunkowo mobilne, dysponowały czasem i energią, niezbędnymi do podróży „do miasta”.

Dobry stan zdrowia stanowi warunek konieczny aktywizacji Seniorów.

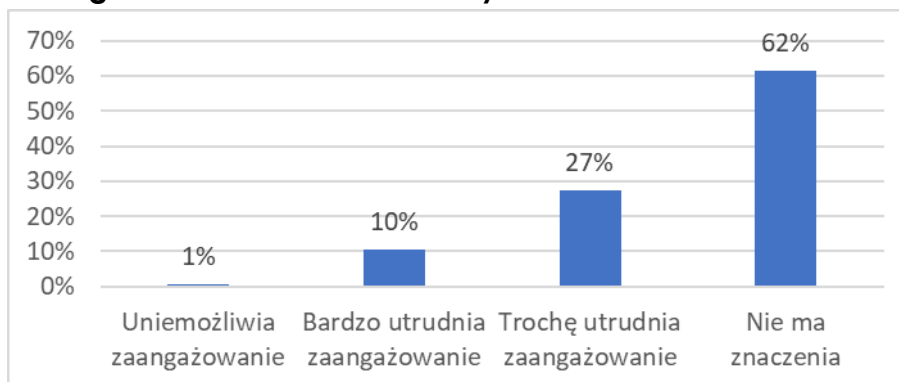
Tabela 26. Stan zdrowia badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Respondenci, mimo pewnych trudności zdrowotnych, wzięli udział w badaniu. Jest to bardzo wyraźny sygnał, że zdrowie i problemy z nim związane nie są przez nich traktowane jako wytłumaczenie dla braku zaangażowania w różne działania Miasta na rzecz Seniorów – te trzeba jednak organizować mając na uwadze ograniczenia zdrowotne.

Tabela 27. Stan zdrowia badanych Seniorów a ich zaangażowanie w wydarzenia organizowane dla osób starszych na terenie Miasta Gniezna

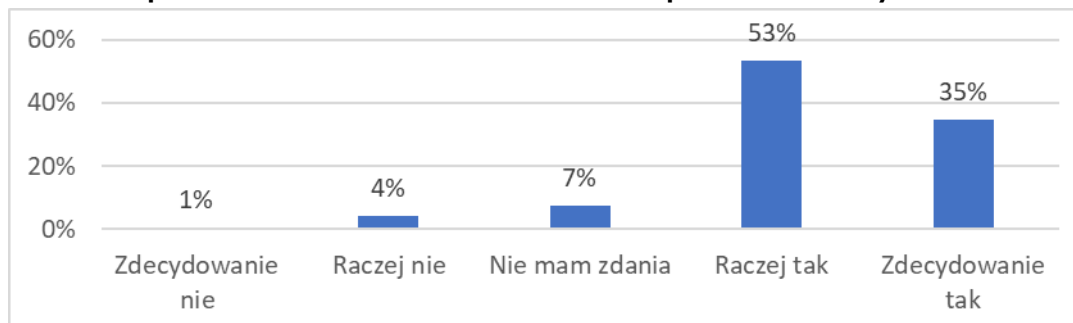

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

2.2.4. BEZPIECZEŃSTWO I WSPARCIE DLA SENIORÓW NA TERENIE MIASTA GNIEZNA

Gniezno postrzegane jest przez Seniorów jako bezpieczne miasto – niemniej jednak w badaniach jakościowych podkreślali oni potrzebę możliwie częstych patroli Policji i Straży Miejskiej. W ich odczuciu sam widok radiowozów wydaje się podnosić poczucie bezpieczeństwa.

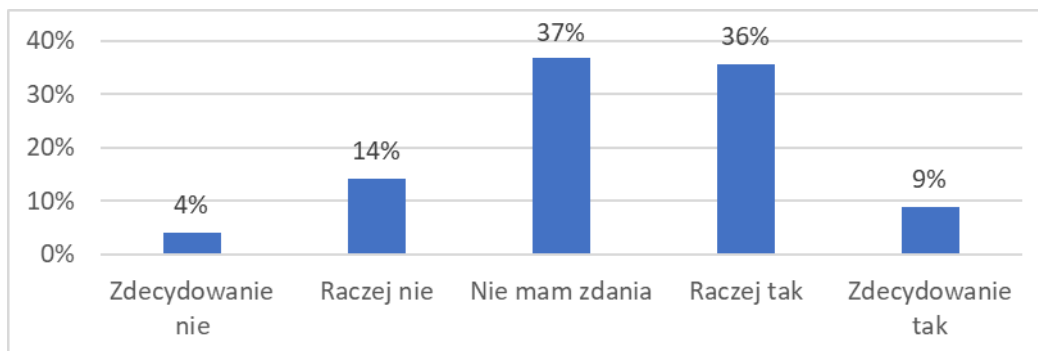
Tabela 28. Bezpieczeństwo w Mieście Gnieźnie w opiniach badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

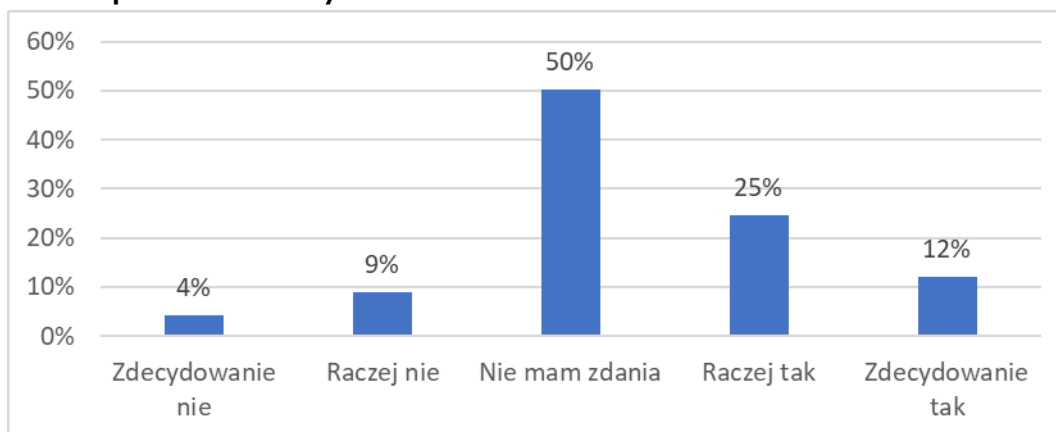
Podjęmowane na terenie Miasta Gniezna działania nie wzbudzają powszechnego poczucia wsparcia. Te informacje pokazują potrzebę podjęcia stanowczych działań w tym obszarze.

Tabela 29. Poczucie wsparcia na terenie Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów

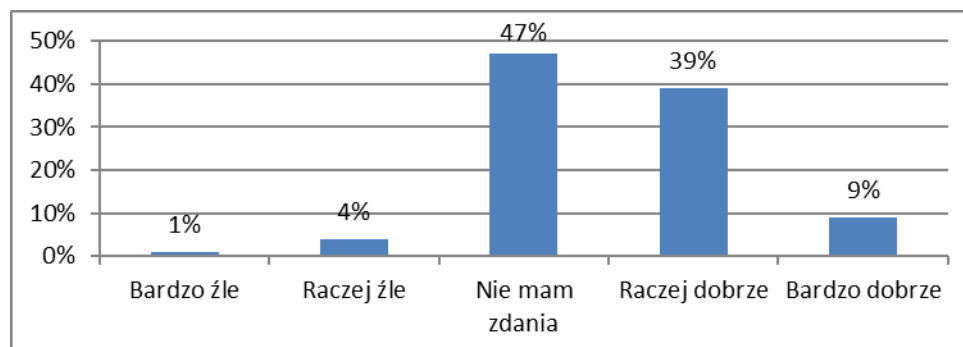
Źródło: R. Skrobaki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Tabela 30. Poczucie wsparcia ze strony instytucji działających na terenie Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Tabela 31. Poczucie wsparcia ze strony władz Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Tabela 32. Poczucie wsparcia ze strony organizacji pozarządowych działających na terenie Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów

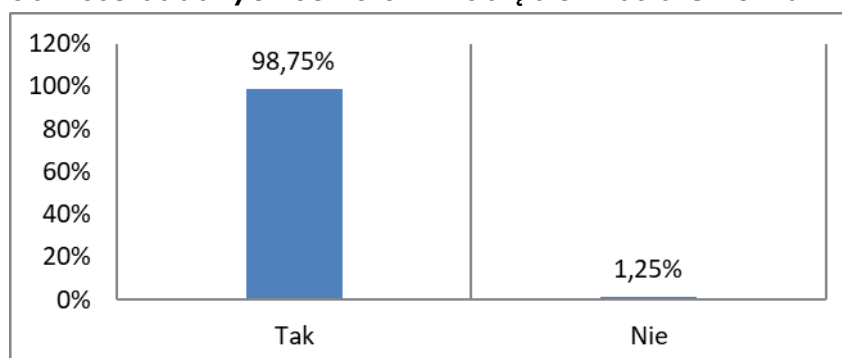

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

2.2.5. MOBILNOŚĆ GNIĘŹNIĘSKICH SENIORÓW

Respondenci to osoby samodzielne w perspektywie mobilności w obrębie Miasta. Wydaje się zresztą, że na takich osobach swoje działania powinien skupić Urząd Miejski w Gnieźnie. Alternatywą jest podejmowanie działań bliżej miejsca zamieszkania Seniorów lub uruchomienie komunikacji celowej.

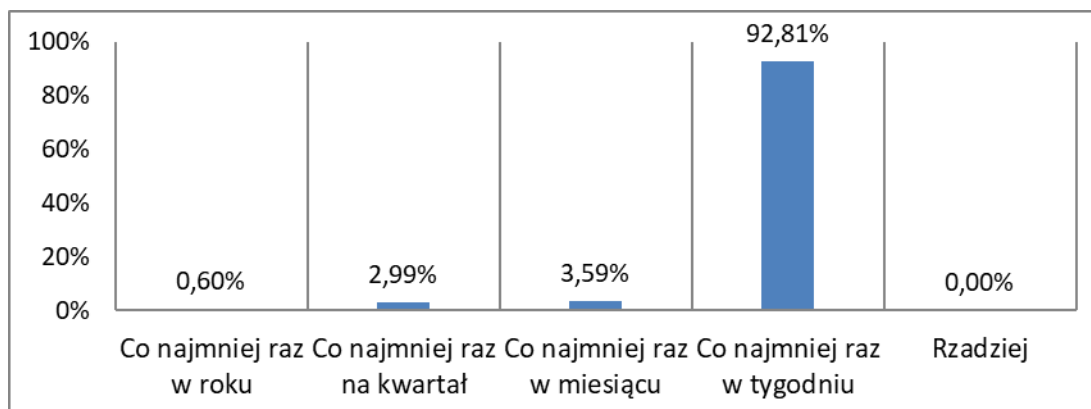
Tabela 33. Mobilność badanych Seniorów w obrębie Miasta Gniezna

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Wśród Seniorów biorących udział w badaniu ujawnia się pewna ich „generalna mobilność” – Miasto (centrum) jest celem podróży najczęściej co najmniej raz w tygodniu. To pokazuje, że właściwą częstotliwością spotkań w ramach różnego rodzaju inicjatyw jest wyznaczanie terminów najwyżej raz w tygodniu.

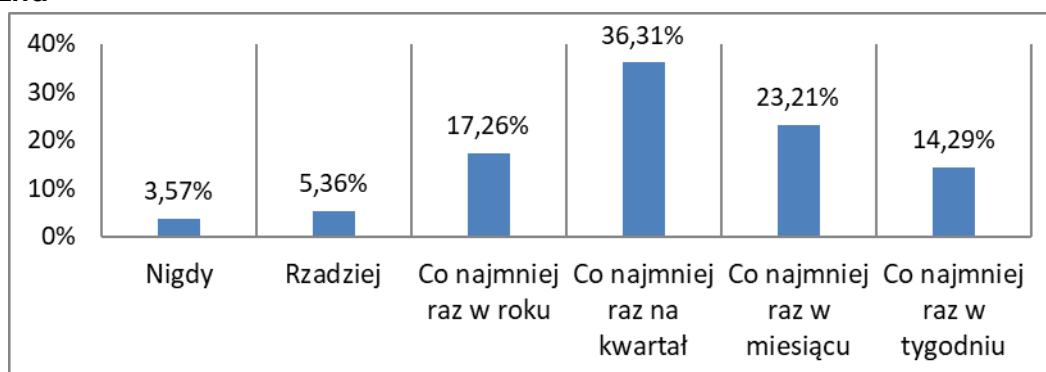
Tabela 34. Częstotliwość przemieszczania się badanych Seniorów do centrum Miasta Gniezna

Źródło: R. Skrobacki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Jedną z oczekiwanych form aktywności postulowanej przez Seniorów są wycieczki. Okazuje się, że o ile różne formy komunikacji, w tym miejska, zapewniają im pewną suwerenność w przemieszczaniu się po Gnieźnie, o tyle wyjazdy poza miasto stanowią „jakąś” barierę dla seniorów.

Tabela 35. Częstotliwość podróżowania badanych Seniorów poza teren Miasta Gniezna

Źródło: R. Skrobacki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

2.2.6. POTRZEBY I UCZESTNICTWO GNIĘŹNIEŃSKICH SENIORÓW W WYDARZENIACH IM DEDYKOWANYCH

Seniorzy, podobnie jak mieszkańcy Gniezna w ogóle, określając swoje uczestnictwo w różnych wydarzeniach organizowanych przez Urząd Miasta, czy szerzej w Mieście, faktycznie wskazują na dziesiątki różnego rodzaju, różnej skali, różnego charakteru wydarzeń. Warto jednak podkreślić, iż zdecydowana większość z nich nie ma charakteru „senioralnego”, a są to wydarzenia ogólnodostępne.

Tabela 36. Uczestnictwo Seniorów w wydarzeniach miejskich

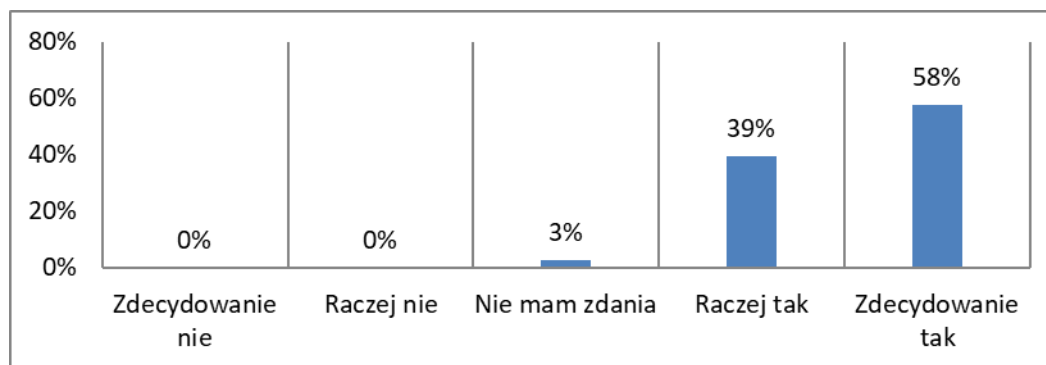
KFA	3%
Dni Gniezna	11%
Wydarzenia dla dzieci	4%
Św Wojciech	6%
Koncerty - różni wykonawcy	25%
Jarmark Bożonarodzeniowy	6%
Festyn Folklorystyczny	7%
Koronacja	7%
Spotkania autorskie	6%
Tańce na plaży	1%
Bieg Lechitów	5%
Koncerty w MOK	1%
Wystawy w MOK	4%
Pokazy Hippyczne	1%
Skoki spadochronowe - 11.11.	1%
Zbiórka dla Olgi	2%
Uroczystości państwowe	1%
Kino letnie	1%
Inne	8%

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Podsumowując powyżej zaprezentowane dane należy wyraźnie oddzielić wydarzenia masowe, przygotowywane z myślą o setkach, czy tysiącach uczestników, od wydarzeń kameralnych dla kilkudziesięciu, czy stu osób. Te pierwsze będą miały charakter ogólny, te drugie mogą mieć już generacyjny. I takie „mniejsze” wydarzenia wydają się bardziej wpasowywać w oczekiwania Seniorów. Na liście wydarzeń przedstawionych powyżej nie znalazły się „Senioralia”, ani żadna inna impreza organizowana przede wszystkim z myślą o Seniorach, czy wręcz tylko dla nich.

Seniorzy nie mają przesadnie rozbudowanych oczekiwań – są niemal entuzjastycznie nastawieni do różnego rodzaju wydarzeń przygotowywanych specjalnie dla nich przez Urząd Miejski, czy organizacje pozarządowe.

Tabela 37. Ocena atrakcyjności wydarzeń dla Seniorów organizowanych przez Urząd Miejski w Gnieźnie

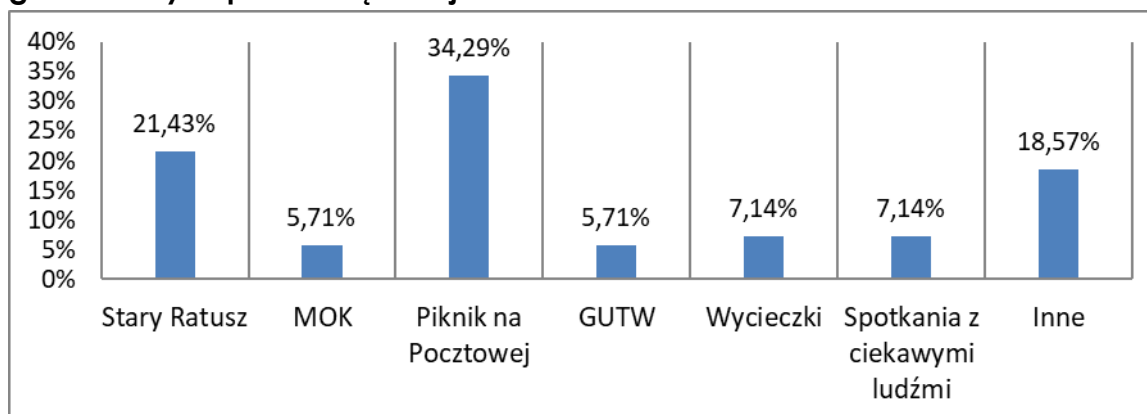

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Badania wskazują na pewną dominację w świadomości Seniorów wydarzeń organizowanych przez Urząd Miejski przy ulicy Pocztowej, a także z wykorzystaniem Miejskiego Ośrodka Kultury i Starego Ratusza. Niewątpliwie czynnikiem zaburzającym mogła być w drugim i trzecim wypadku lokalizacja pierwszej fazy badań w Starym Ratuszu, gdzie na ostatnim piętrze znajduje się jeden z Klubów Seniora.

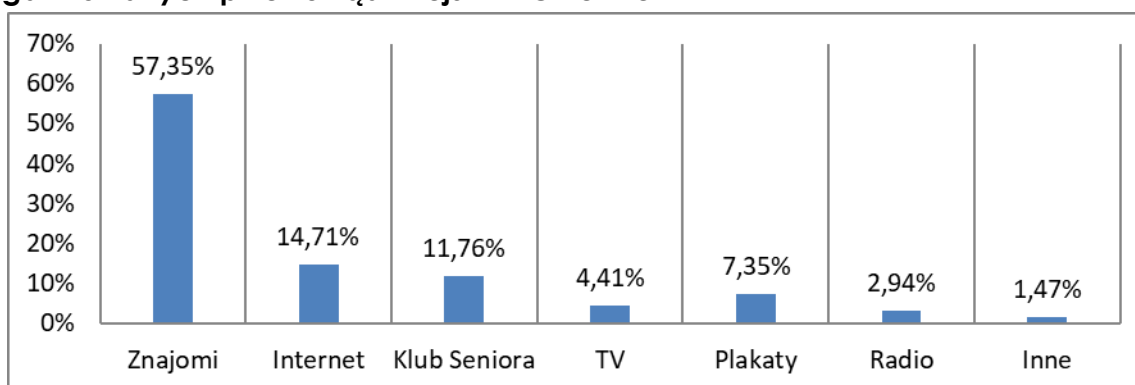
Tabela 38. Udział badanych Seniorów w wydarzeniach dla Seniorów organizowanych przez Urząd Miejski w Gnieźnie

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Badania ilościowe i jakościowe potwierdziły, że głównym i najważniejszym źródłem informacji o wydarzeniach dla Seniorów organizowanych w mieście są znajomi. To pokazuje znaczenie bezpośrednich relacji – pytanie jaka ich część przeniosła się na skutek pandemii COVID-19 do Internetu. Uwidacznia się tutaj także z całą mocą zależność tych wydarzeń od efektywności komunikacji w ramach sieci (ich podstawą są seniorskie NGO).

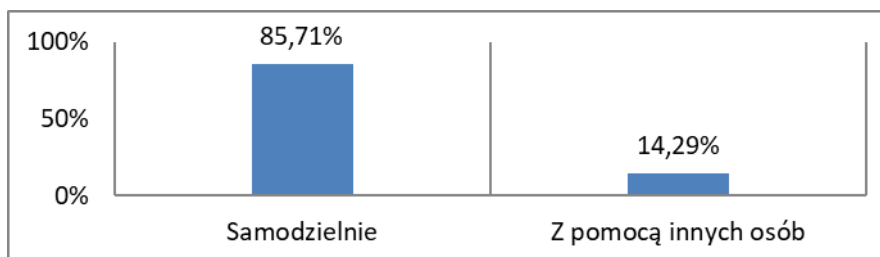
Tabela 39. Źródła wiedzy badanych Seniorów o wydarzeniach im dedykowanych, organizowanych przez Urząd Miejski w Gnieźnie

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Badania potwierdziły samodzielność komunikacyjną Seniorów. W części osoby, które potrzebowały pomocy w kontekście dotarcia na przedmiotowe wydarzenie, z pewnością uzyskały wsparcie ze strony innych Seniorów. Wyzwaniem jest określenie, jak znacząca jest liczba Seniorów, którzy ograniczają swoją aktywność właśnie ze względu na problemy z mobilnością.

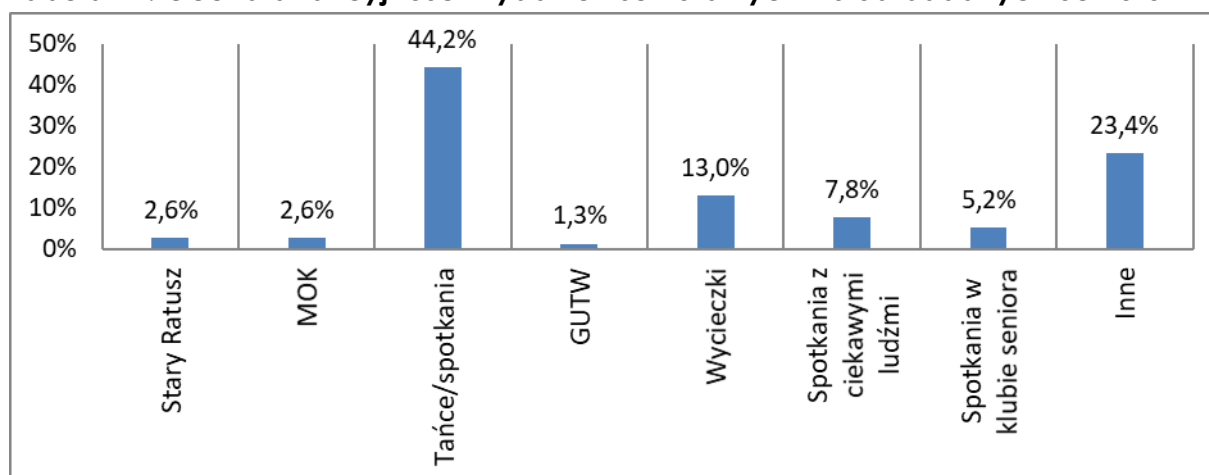
Tabela 40. Samodzielność komunikacyjna badanych Seniorów na wydarzenia senioralne

Źródło: R. Skrobacki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Największym uznaniem wśród Seniorów biorących udział w badaniu cieszą się spotkania towarzyskie połączone z tańcami. Badania jakościowe ujawniły ogromną radość, także osób mających pewne problemy ruchowe, towarzyszącą właśnie zabawom tanecznym. Jest to jasny sygnał dotyczący charakteru oczekiwanych wydarzeń.

Tabela 41. Ocena atrakcyjności wydarzeń senioralnych wśród badanych Seniorów

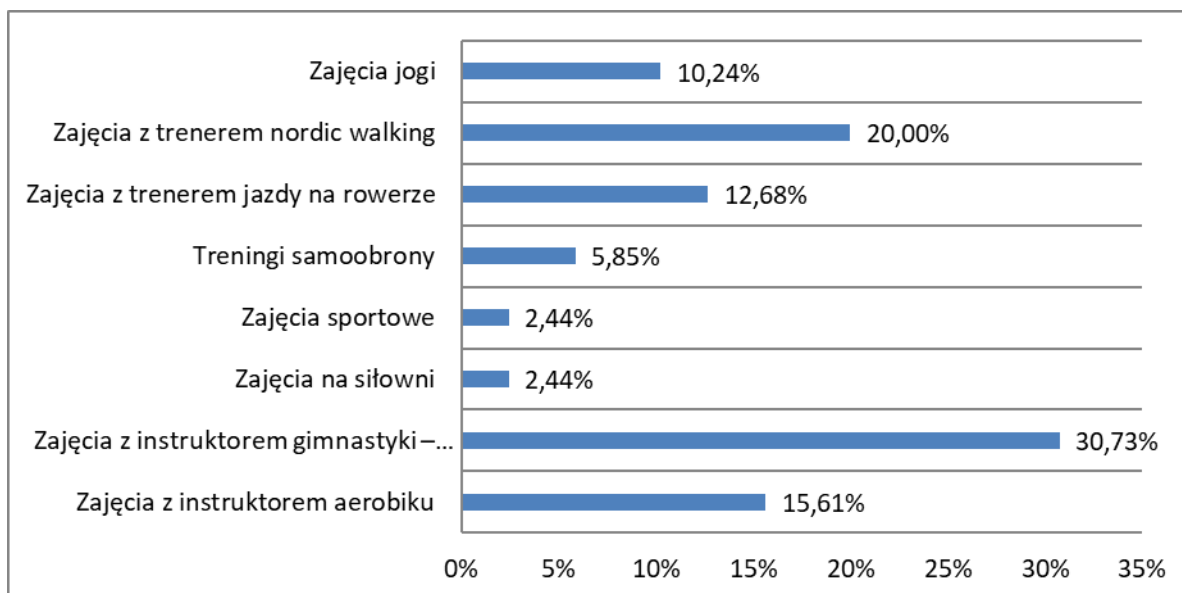

Źródło: R. Skrobacki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Potrzeby ruchowe Seniorów to konsekwencja ich stanu zdrowia – bycie chorym nie oznacza najczęściej „unieruchomienia”. Coraz większa jest świadomość ruchu jako fundamentu zdrowego życia. Wzrastająca świadomość zależności pomiędzy aktywnym ruchem a jakością życia zmienia także oczekiwania Seniorów w tym obszarze.

Powszechne staje się oczekiwanie, uzasadnione zresztą, dostosowania charakteru ćwiczeń, intensywności, obciążeń do indywidualnych uwarunkowań i możliwości seniora. Waga tego zbioru oferowanych aktywności wprost wynika z bezpośredniego powiązania zarówno ze zdrowiem, jak i kluczową dla Seniora samodzielnością życiową oraz komunikacyjną.

Tabela 42. Potrzeby dotyczące organizacji zajęć ruchowych w opiniach badanych Seniorów

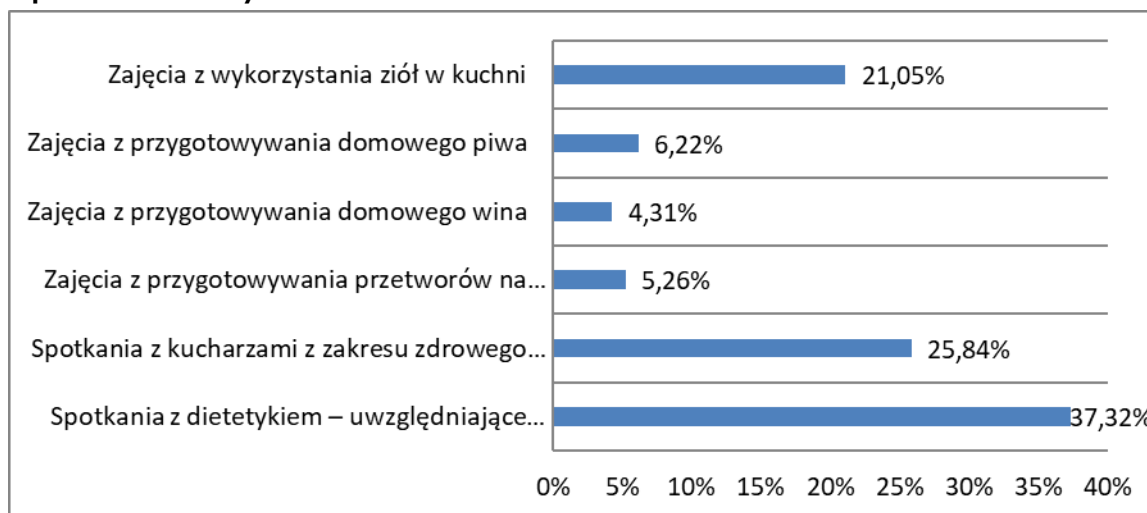

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Również przestrzeń kulinariów została potraktowana przez badanych jako podporządkowana kwestiom zdrowia. Po raz kolejny wzrastająca świadomość zależności pomiędzy, w tym wypadku, jakością żywienia a jakością życia i zdrowiem buduje sposób postrzegania analizowanej kwestii. Jest to jednak doskonała okazja do tego, by zadać sobie pytanie o to, na ile oferta dla Seniorów może, czy musi być podporządkowana/powiązana ze zdrowiem, a na ile może/musi być powiązana z zainteresowaniami, pasjami, potrzebami związanymi ze zdrowiem, ale też nie będącymi dla niego zagrożeniem.

Określenie proporcji tych dwóch typów aktywności w ogólnej ofercie kierowanej dla Seniorów to konieczność w perspektywie powodzenia opracowywanej polityki senioralnej.

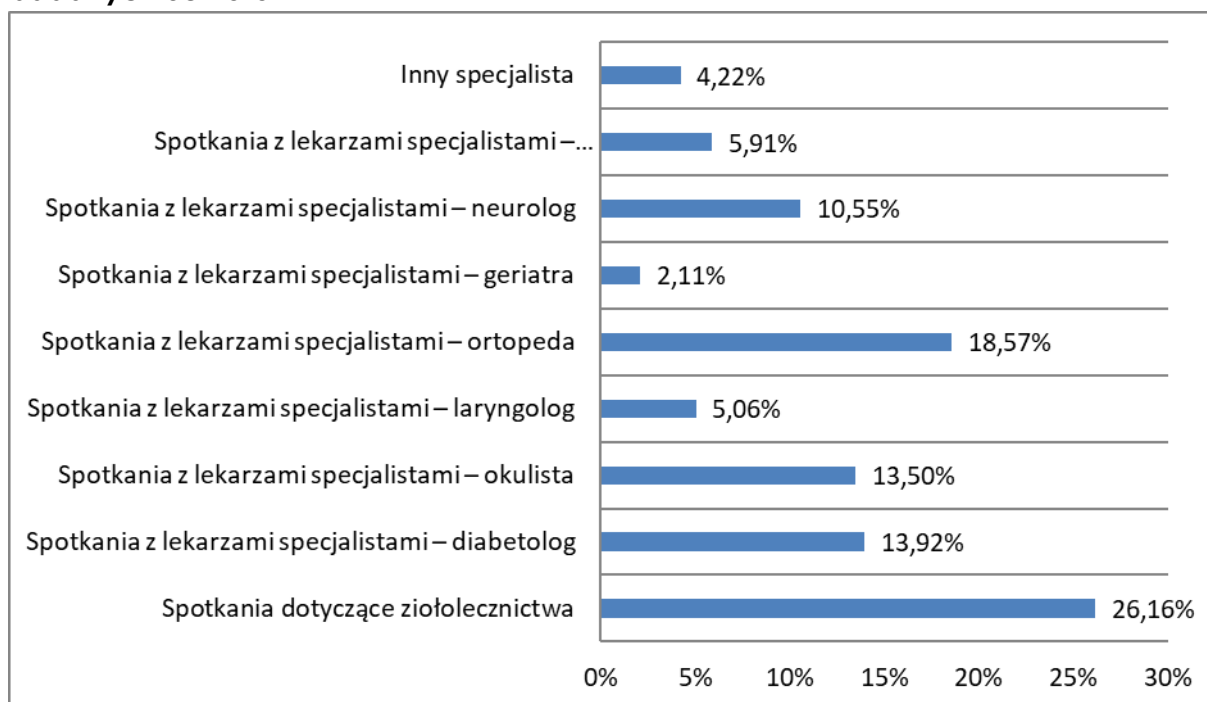
Tabela 43. Potrzeby dotyczące organizacji zajęć w obszarze żywienia i kulinariów w opiniach badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Seniorzy są żywo zainteresowani spotkaniami ze specjalistami różnego typu. Warto jednak podkreślić, że najwięcej wskazań uzyskały spotkania ze specjalistami z zakresu ziołolecznictwa. Oznacza to chęć wsparcia zdrowia, kondycji nieszkodliwymi, łagodnymi specyfikami ziołowymi. Zioła są w tej perspektywie tyleż uzupełnieniem, co i alternatywą dla tabletek i „chemicznych”, nienaturalnych rozwiązań.

Tabela 44. Potrzeby dotyczące organizacji zajęć z zakresu medycyny w opiniach badanych Seniorów

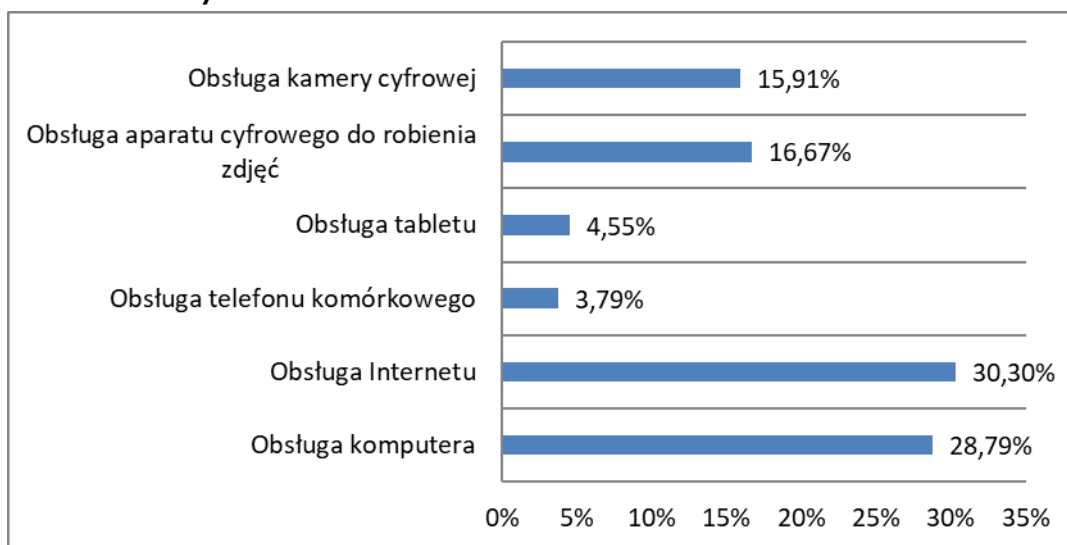

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Niewielu Seniorów wskazało w ogóle na potrzebę rozwoju w obszarze nowych technologii. Niemniej jednak dominują tutaj oczekiwania związane z obsługą komputera i wykorzystaniem Internetu.

Deficyty w tych obszarach nie zaskakują – wydaje się to być naturalna przestrzeń działania. Niemniej jednak powinny być one szyte na miarę – nie tyle jak się wydaje z opracowanym z góry programem, co ze zbiorem potrzeb określonych przez samych Seniorów (ci mają bardzo różny poziom kompetencji cyfrowych i właściwe dobranie grup ze względu na poziom uczestników wydaje się tutaj kluczowe).

Tabela 45. Potrzeby dotyczące organizacji zajęć w obszarze nowych technologii w opiniach badanych Seniorów

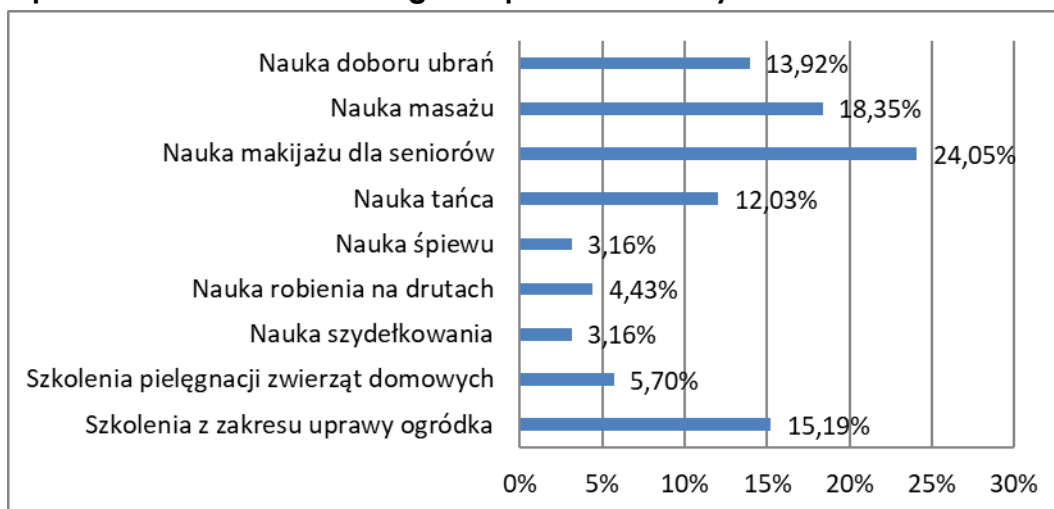

Źródło: R. Skrobicki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Warto pamiętać, że Seniorzy to osoby w coraz lepszej kondycji zdrowotnej. Wiąże się to także z dłuższym okresem aktywności towarzyskiej, która wymaga odpowiedniego sposobu „zaprezentowania się”.

Starość jest w naszym kraju zjawiskiem w pewnym sensie nowym, szybko ewoluującym. Seniorzy też się jej uczą – tradycyjny model babci i dziadka zajmującego się gromadką wnuków odszedł niejako do lamusa. To wszystko sprawia, że starość staje się bardziej świadoma, skierowana bardziej na samego Seniora, który pragnie podkreślić swoją osobowość, indywidualność, po prostu dobrze czuć się ze swoim wyglądem. Wreszcie starość to jednak kobieta – i tutaj pojawia się przestrzeń do kolejnego etapu zabiegania o powszechnie uznany i akceptowany wygląd (wzory kobiecego piękna wykraczają dziś poza 60 rok życia i Seniorki chcą za nimi podążać).

Tabela 46. Potrzeby dotyczące organizacji zajęć w obszarze hobby i zagospodarowania czasu wolnego w opiniach badanych Seniorów

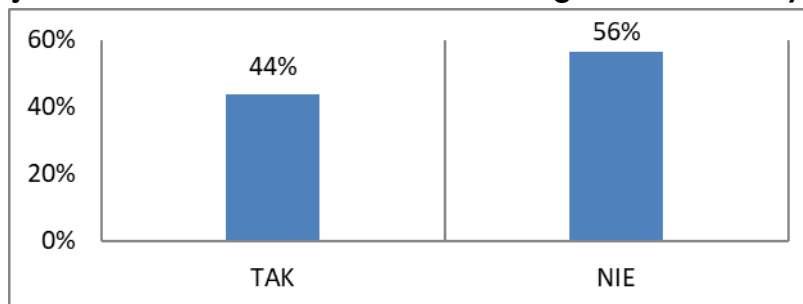

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

2.2.7. ŚWIADOMOŚĆ ŚRODOWISKA SENIORALNEGO WŚRÓD GNIEŹNIEŃSKICH SENIORÓW

Świadomość liderów środowiska senioralnego na poziomie ogólnych deklaracji wydaje się być na stosunkowo wysokim poziomie. Niemniej jednak bliższa analiza pokazuje specyficzny sposób rozumienia tej kwestii wśród Seniorów.

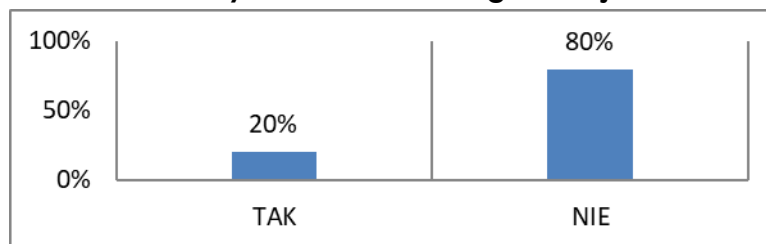
Tabela 47. Znajomość liderów środowiska senioralnego wśród badanych Seniorów

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

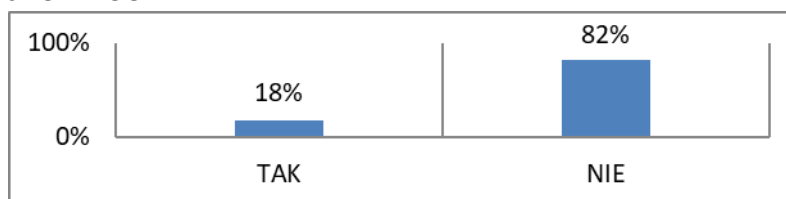
Co piąty z badanych Seniorów jest członkiem jakiejkolwiek organizacji, czy stowarzyszenia. Warto jednak podkreślić, iż obiektywność i reprezentatywność tych wyników jest zaburzona ze względu na lokalizację badań w Starym Ratuszu. Uznać je zatem należy za zbyt wysokie.

Tabela 48. Członkostwo badanych Seniorów w organizacji lub stowarzyszeniu

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

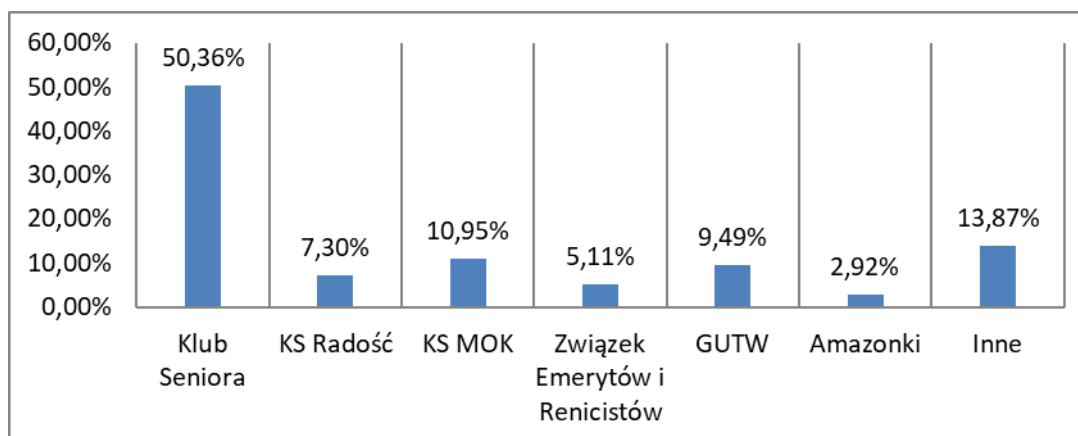
Tabela 49. Członkostwo badanych Seniorów w organizacji lub stowarzyszeniu, działającym na ich rzecz

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Dominującymi formami organizacji działających na rzecz Seniorów są Kluby Seniora – przy czym termin ten jest rozumiany szeroko i odnosi się faktycznie do kilku różnych instytucji. Być może jest rzeczywiście tak, że Klub Seniora przy ulicy Sportowej zdominował w Gnieźnie wyobrażenia Seniorów o organizacji działającej na ich rzecz właśnie.

Tabela 50. Znajomość przez badanych Seniorów organizacji działających na ich rzecz

Źródło: R. Skrobaccki, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

Badania ujawniły po pierwsze niską świadomość nazwisk liderów środowiska senioralnego w Gnieźnie wśród samych Seniorów – nazwiska liderów wskazywał tylko co trzeci badany.

Po drugie istnieje wysoka, istotna statystycznie zależność pomiędzy wskazanymi liderami środowiska Seniorów a miejscem realizacji badania (tabela – tym bardziej ujawnia to słabość środowiska w perspektywie kreowania znanych liderów.

Po trzecie wreszcie zwraca uwagę ogromne rozproszenie wskazań i bardzo różny charakter pracy dla Seniorów wykonywanej przez poszczególne osoby.

Tabela 51. Znajomość przez badanych Seniorów aktywistów działających na ich rzecz

Wiśniewska	<u>21,67%</u>
Kozłowska	1,67%
Warowska	1,67%
Kolęda	1,67%
Koń	5,00%
Pietrzak	<u>8,33%</u>
Malinger	1,67%
Palicka	3,33%
Sajkowska	3,33%
Rzeźniczak	1,67%
Orlikowska	1,67%
Kieszkowska	1,67%
Olszomowska	5,00%
Langiewicz	1,67%
Stankowiak	3,33%
Wesołowski	1,67%
Grodziska	1,67%
Prezydent	1,67%
Kasprzak	1,67%
Jóźwiak	3,33%
Birklung	1,67%
Henning-Kloss	1,67%
Inna osoba	20,00%
Powatowski	3,33%

Źródło: R. Skrobaczi, P. Odrakiewicz, *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

2.3. WNIOSKI I REKOMENDACJE PRAKTYCZNE

W odniesieniu do powyżej analizowanych wyników badań sformułowano następujące wnioski i rekomendacje, odnoszące się do działań przyszłościowych:

- Niska świadomość w zakresie roli Seniorów dla funkcjonowania społecznego.
- Rosnąca liczba osób w wieku senioralnym samotnych i potrzebujących w środowisku lokalnym.
- Gnieźnieńscy Seniorzy wykorzystują różnorodne kanały komunikacji (internet, radio, telewizja), jednak ujawnia się potrzeba opracowania skutecznej

komunikacji z tą grupą mieszkańców w zakresie tworzenia skutecznych i czytelnych narzędzi w obrębie Wydziałów Urzędu Miejskiego oraz na linii Urząd Miejski – Seniorzy, uwzględniających przekazanie, upowszechnienie oraz wykorzystanie informacji. Głównym celem powinno stać się w tym zakresie motywowanie Seniorów dotąd nieobecnych/nieuczestniczących w wydarzeniach organizowanych na ich rzecz.

- Badane osoby pozytywnie oceniają dotychczasowe sukcesy władz Miasta Gniezna, głównie w kontekście rewitalizacji i tworzenia parków, terenów zielonych, przestrzeni odpoczynku, ścieżek rowerowych. Do głównych zaniechań zaliczają natomiast złą jakość dróg i chodników, brud, czy bezpieczeństwo.
- Stan zdrowia badanych Seniorów jest warunkiem ich zaangażowania w działania i uczestnictwa w wydarzeniach. Niezbędne w tym kontekście wydaje się rozgraniczenie działań Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gnieźnie, skierowanych na Seniorów z trudnościami zdrowotnymi oraz działań Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, dedykowanych Seniorom w dobrej kondycji zdrowotnej, aktywnych towarzysko i gotowych do dalszego rozwoju.
- Gnieźnieńscy Seniorzy nie odczuwają istotnego wsparcia ze strony Władz Miasta, instytucji, czy organizacji działających na ich rzecz. Ocena ta nie pozostawia wątpliwości co do konieczności zintensyfikowania działań informacyjnych i promocyjnych, także w zakresie istniejącej w środowisku lokalnym sieci wsparcia oraz jego form. Kwestia bezpieczeństwa jest przez badane osoby odnoszona ogólnie do tempa i agresywności czasów, jednak wymaga zaangażowania środowiska senioralnego w konsultacje dotyczące rewitalizacji Miasta. Jest to obszar istotny z powodu rosnącej liczby osób w wieku senioralnym samotnych i potrzebujących.
- Gnieźnieńscy Seniorzy uczestniczą zazwyczaj w wydarzeniach masowych, przygotowywanych z myślą o osobach w różnym wieku. Oznacza to pewną porażkę wizerunkową - wydarzenia organizowane typowo dla nich dotychczas nie przebiły się do świadomości starszych mieszkańców Gniezna, co ukierunkowuje działania przyszłościowe na ich efektywniejszą promocję.
- Potrzeby gnieźnieńskich Seniorów odnoszące się do rodzaju organizowanych dla nich wydarzeń uwzględniają przede wszystkim profilaktykę zdrowia i promocję zdrowego stylu życia, rozwój pasji i zainteresowań, możliwości zagospodarowania czasu wolnego oraz aspekt towarzyski.
- Istniejące na terenie Miasta Gniezna organizacje działające na rzecz Seniorów są skuteczne w obecnej formule, jednak dla zapewnienia efektywnych działań w przyszłości niezbędne jest ich wsparcie w zakresie organizacyjnym i merytorycznym.

III. ADRESACI PROGRAMU

Program skierowany jest do:

- 1) ogółu mieszkańców Miasta Gniezna w wieku 60+;
- 2) osób, instytucji i organizacji podejmujących działania na rzecz mieszkańców Miasta Gniezna w wiek senioralnym.

IV. CELE POLITYKI SENIORALNEJ

Cel główny Programu:

- Polityka senioralna Miasta Gniezna ukierunkowana jest na poprawę jakości życia Seniorów na terenie Miasta Gniezna.

Cele szczegółowe Programu:

- tworzenie możliwości i warunków uczestnictwa gnieźnieńskich Seniorów w życiu społeczności lokalnej oraz integracji międzypokoleniowej;
- aktywizacja osób starszych;
- tworzenie przestrzeni lokalnej przyjaznej Seniorom;
- profilaktyka i ochrona zdrowia, w tym promowanie zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej;
- kształtowanie warunków do aktywności społecznej, edukacji, rozwoju oraz zwiększenie dostępu do kultury;
- wsparcie Seniorów wymagających pomocy w codziennym funkcjonowaniu, promowanie idei wolontariatu oraz samopomocy wśród Seniorów;
- budowanie kanałów skutecznej i efektywnej komunikacji z Seniorami;
- podnoszenie świadomości społecznej o wartości współżycia i współdziałania z osobami starszymi, w tym budowanie pozytywnego wizerunku współczesnego Seniora;
- profesjonalizacja usług oraz podnoszenie kwalifikacji i kompetencji osób realizujących działania na rzecz gnieźnieńskich Seniorów.

V. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT stanowi podstawę do zidentyfikowania i sformułowania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych. Jest ona efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron oraz szans i zagrożeń, jakie stoją przed polityką społeczną.

Poniżej zaprezentowano podstawowe jej elementy w odniesieniu do diagnozy potrzeb gnieźnieńskich Seniorów.

5.1. SZANSE

- Wzrost świadomości społecznej na temat starzenia się społeczeństwa i potrzeb ludzi starszych.
- Zmiany w prawie sprzyjające konsolidacji działań różnych instytucji i samorządów.
- Profesjonalizacja kadr w zakresie andragogiki, geriatry i problemów osób starszych.
- Rosnąca liczba badań, opracowań i publikacji dotyczących osób starszych.
- Rozwój wolontariatu.
- Możliwość pozyskiwania dodatkowych funduszy na działania skierowane do Seniorów oraz integrację międzypokoleniową.
- Rozwój współpracy między samorządami we wdrażaniu polityk społecznych.
- Realizacja ogólnopolskich kampanii społecznych dotyczących Seniorów.
- Działalność Gnieźnieńskiego Klubu Seniora oraz Profilaktycznego Klubu Seniora „Radość”.
- Działalność organizacji pozarządowych na rzecz gnieźnieńskich Seniorów.
- Działalność Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.
- Zwiększająca się dostępność usług, w tym medycznych, czy rekreacyjnych.

5.2. ZAGROŻENIA

- Znaczący wzrost liczby osób w wieku powyżej 60 roku życia.
- Rosnąca pauperyzacja osób starszych, przyczyniająca się do nierówności i wykluczenia społecznego.
- Spadek wartości relacji rodzinnych.
- Brak środków finansowych na budowanie systemu wsparcia dla osób starszych i ich rodzin.
- Niedostateczna społeczna znajomość kompetencji i zadań instytucji powołanych do wspierania seniorów.
- Bierność społeczna do reagowania na problemy osób starszych.
- Funkcjonowanie negatywnych stereotypów dotyczących osób starszych.
- System pomocy społecznej promujący bierność jednostki i brak zaangażowania rodzin w rozwiązywanie problemów osób starszych.
- Brak profilaktyki problemów osób starszych, skutkujący zwiększeniem wydatków na działania korekcyjne, wsparcie socjalne i medyczne.
- Przewaga działań jednorazowych, wykluczających stałe efekty.

5.4. MOCNE STRONY

- Istnienie na terenie Miasta Gniezna profesjonalnej kadry medycznej i terapeutycznej skupionej w Wojewódzkim Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych „Dziekanka” oraz niepublicznych przychodniach.
- Profesjonalizacja lokalnych kadr w samorządach, instytucjach i organizacjach udzielających wsparcia osobom starszym.

- Budowanie sieci pomocy.
- Propagowanie pozytywnego wizerunku osoby starszej jako aktywnego uczestnika życia rodzinnego i społecznego.
- Istnienie na terenie Miasta Gniezna wielu organizacji skupiających osoby starsze, w tym w szczególności organizacji działających na rzecz niepełnosprawnych.
- Gotowość kadr jednostek miejskich do podejmowania sprawnych, nowatorskich i elastycznych działań.
- Możliwość korzystania z nowoczesnych narzędzi szybkiego komunikowania z miejskimi jednostkami.
- Działalność Miejskiej Rady Seniorów w Gnieźnie, reprezentującej interesy Seniorów.
- Rozszerzanie zakresu usług socjalnych i wspierających dla Seniorów, także w celu ograniczenia liczby osób niesamodzielnych.

5.3. SŁABE STRONY

- Brak placówek, udzielających wsparcia w podstawowym zakresie medycznym, terapii psychologicznej, usprawnianiu fizycznym.
- Niewielka ilość miejsc umożliwiających Seniorom rozwój zainteresowań, uprawianie aktywności fizycznej, kształtowanie postaw prozdrowotnych i prospołecznych.
- Zbyt mała liczba miejsc do spotkań integracyjnych dla osób starszych.
- Ograniczone możliwości aktywizowania Seniorów.
- Ograniczone dodatkowe, pozabudżetowe środki na realizację nowatorskich działań adresowanych do Seniorów oraz promujących integrację międzypokoleniową.
- Brak koordynacji systemu wsparcia udzielanego w instytucjach i organizacjach.
- Małe zaangażowanie rodzin we wspieranie Seniorów w ich aktywności.
- Liczne bariery architektoniczne, finansowe, transportowe uniemożliwiające seniorom korzystanie z bieżącej infrastruktury i oferty miejskich instytucji i organizacji.
- ograniczona dostępność działań organizowanych przez Urząd Miejski dla Seniorów.
- Zbyt mała akceptacja i szacunek dla analizowanego etapu życia.

VI. OBSZARY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU

<i>Problemy i wnioski wynikające z diagnozy środowiska lokalnego</i>	<i>Cel szczegółowy</i>	<i>Zadanie</i>	<i>Realizatorzy</i>	<i>Wskaźniki realizacji</i>
Brak świadomości Seniorów dotyczącej wydarzeń organizowanych typowo dla nich	Tworzenie możliwości i warunków uczestnictwa gnieźnieńskich Seniorów w życiu społeczności lokalnej oraz integracji międzypokoleniowej	1. Organizacja wydarzeń uwzględniających wielostronne potrzeby Seniorów oraz integrację międzypokoleniową	Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Miejska Rada Seniorów w Gnieźnie, organizacje pozarządowe	1. Liczba wydarzeń dedykowanych Seniorom. 2. Liczba wydarzeń uwzględniających integrację międzypokoleniową. 3. Liczba osób biorąca udział w wydarzeniach. 4. Osiągnięte dzięki organizacji wydarzeń rezultaty jakościowe.
Brak działań motywujących Seniorów dotąd nieobecnych/nieuczestniczących w wydarzeniach organizowanych na ich rzecz	Aktywizacja osób starszych	1. Opracowanie skutecznych narzędzi komunikacji i organizacja wydarzeń uwzględniających charakterystykę, miejsce zamieszkania, zainteresowania i potrzeby Seniorów.	Wydział Spraw Społecznych oraz Wydział Promocji, Kultury, Turystyki i Sportu Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Miejska Rada Seniorów w Gnieźnie, Rady Osiedli, organizacje pozarządowe	1. Rodzaje wykorzystanych narzędzi komunikacji. 2. Liczba zorganizowanych wydarzeń. 3. Liczba uczestników wydarzeń. 4. Osiągnięte dzięki organizacji wydarzeń rezultaty jakościowe.
Dostrzeganie przez Seniorów złej jakości dróg i chodników, brudu, braku zieleni czy bezpieczeństwa.	Tworzenie przestrzeni lokalnej przyjaznej Seniorom	1. Konsultacja planów rewitalizacji, zagospodarowania terenów oraz strategii rozwiązywania problemów społecznych z Miejską Radą Seniorów z uwzględnieniem potrzeb Seniorów oraz zaangażowanie organizacji pozarządowych	Wydziały merytoryczne Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Miejska Rada Seniorów w Gnieźnie, organizacje pozarządowe	1. Liczba konsultacji społecznych, w których udział wzięli Seniorzy. 2. Obszar konsultacji społecznych, w których udział wzięli Seniorzy. 3. Liczba petycji/skarg/wniosków obywatelskich składanych Miejskiej Radzie Seniorów. 4. Rodzaje zgłaszanych do Miejskiej Rady Seniorów petycji/skarg/wniosków.

		<p>działających na rzecz Seniorów do konsultacji społecznych.</p> <p>2. Dyżury Miejskiej Rady Seniorów.</p>		
<p>Zaangażowanie Seniorów jest warunkowane stanem ich zdrowia. Potrzeby gnieźnieńskich Seniorów są zogniskowane wokół profilaktyki zdrowia i promocji zdrowego stylu życia</p>	<p>Profilaktyka i ochrona zdrowia, w tym promowanie zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizacja „Programu polityki zdrowotnej w zakresie szczepień profilaktycznych przeciwko grypie dla mieszkańców Miasta Gniezna w wieku 60 lat i więcej”. 2. Realizacja programu „Teleopieka dla Seniorów”. 3. Wspieranie działań realizowanych przez Szpital Pomnik Chrztu Polski. 4. Prowadzenie infolinii dotyczącej transportu Seniorów do punktów szczepień przeciw COVID. 5. Organizowanie wydarzeń i zajęć w zakresie ruchu fizycznego oraz promocji zdrowego stylu życia. 6. Uwzględnienie społeczności Seniorów w Gminnym Programie Profilaktyki. 	<p>Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Kluby Seniora, Gnieźnieński Ośrodek Sportu i Rekreacji, organizacje pozarządowe</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób zaszczepionych przeciwko grypie. 2. Liczba przychodni realizujących szczepienia przeciwko grypie. 3. Wysokość środków budżetowych przeznaczonych i wydatkowanych na realizację zadania dotyczącego szczepień przeciwko grypie. 4. Liczba osób objęta realizacją programu „Teleopieka dla Seniorów”. 5. Wysokość środków budżetowych przeznaczonych i wydatkowanych na realizację programu „Teleopieka dla Seniorów”. 6. Rodzaje pomocy udzielonej Szpitalowi Pomnik Chrztu Polski w Gnieźnie. 7. Wysokość środków budżetowych przeznaczonych i wydatkowanych na wsparcie działań realizowanych przez Szpital Pomnik Chrztu Polski oraz rodzaj wydatków. 8. Liczba usług transportowych wykonanych z osobami starszymi i niepełnosprawnymi na szczepienia przeciw COVID. 9. Liczba zorganizowanych wydarzeń i zajęć w zakresie ruchu fizycznego oraz promocji zdrowego stylu życia. 10. Liczba uczestników wydarzeń i zajęć

				<p>w zakresie ruchu fizycznego oraz promocji zdrowego stylu życia.</p> <p>11. Osiągnięte dzięki organizacji wydarzeń</p> <p>12. i zajęć w zakresie ruchu fizycznego oraz promocji zdrowego stylu życia rezultaty jakościowe.</p> <p>13. Wysokość środków budżetowych wydatkowanych na organizację wydarzeń i zajęć w zakresie ruchu fizycznego oraz promocji zdrowego stylu życia.</p> <p>14. Liczba wydarzeń organizowanych dla Seniorów w ramach Gminnego Programu Profilaktyki.</p> <p>15. Liczba uczestników wydarzeń organizowanych dla Seniorów w ramach Gminnego Programu Profilaktyki.</p> <p>16. Osiągnięte dzięki organizacji wydarzeń profilaktycznych dla Seniorów rezultaty jakościowe.</p> <p>17. Wysokość środków budżetowych wydatkowanych na organizację wydarzeń profilaktycznych dla Seniorów.</p>
<p>Potrzeby gnieźnieńskich Seniorów w kontekście rodzaju organizowanych dla nich wydarzeń obejmują rozwój pasji i zainteresowań, możliwości zagospodarowania czasu wolnego oraz aspekt towarzyski</p>	<p>Kształtowanie warunków do aktywności społecznej, edukacji, rozwoju oraz zwiększenie dostępu do kultury wśród Seniorów</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie ośrodków wsparcia i klubów, w tym Klubów Seniora. 2. Organizowanie warsztatów dotyczących żywienia, kulinariów, zainteresowań, zagospodarowania czasu wolnego oraz umożliwienie korzystania z kultury. 3. Promowanie aktywności 	<p>Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Miejski Ośrodek Kultury w Gnieźnie, organizacje pozarządowe</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba prowadzonych ośrodków wsparcia i klubów dla Seniorów. 2. Liczba uczestników ośrodków wsparcia i klubów. 3. Osiągnięte w ośrodkach wsparcia i klubach dla Seniorów rezultaty jakościowe. 3. Liczba przeprowadzonych warsztatów dotyczących żywienia, kulinariów, zainteresowań, zagospodarowania czasu wolnego oraz wydarzeń kulturalnych.

		społecznej.		<p>4. Osiągnięte dzięki organizacji warsztatów dotyczących żywienia, kulinariów, zainteresowań, zagospodarowania czasu wolnego oraz wydarzeń kulturalnych rezultaty jakościowe.</p> <p>5. Wysokość środków budżetowych wydatkowanych na organizację warsztatów dotyczących żywienia, kulinariów, zainteresowań, zagospodarowania czasu wolnego oraz wydarzeń kulturalnych.</p>
<p>Rosnąca liczba osób w wieku senioralnym samotnych i potrzebujących w środowisku lokalnym</p>	<p>Wsparcie Seniorów wymagających pomocy w codziennym funkcjonowaniu, promowanie idei wolontariatu oraz samopomocy wśród Seniorów</p>	<p>1. Działalność Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w zakresie pomocy osobom starszym.</p> <p>2. Realizacja programu „Złota rączka”.</p> <p>3. Wspieranie funkcjonowania Środowiskowych Domów Samopomocy w Gnieźnie.</p> <p>4. Współpraca z organizacjami działającymi na rzecz potrzebujących osób starszych.</p>	<p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gnieźnie, Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Miejska Rada Seniorów w Gnieźnie, Rada Działalności Pożytku Publicznego w Gnieźnie, organizacje pozarządowe</p>	<p>1. Rodzaje przyznanych świadczeń oraz liczba Seniorów nimi objętych.</p> <p>2. Wysokość środków budżetowych wydatkowanych na świadczenia dla Seniorów.</p> <p>3. Ilość usług zrealizowanych w ramach programu „Złota rączka”.</p> <p>4. Wysokość środków budżetowych wydatkowanych na realizację usług w ramach programu „Złota rączka”.</p> <p>5. Liczba Seniorów korzystających ze Środowiskowych Domów Samopomocy w Gnieźnie.</p> <p>6. Osiągnięte dzięki uczestnictwu Seniorów w Środowiskowych Domach Samopomocy w Gnieźnie rezultaty jakościowe.</p>
<p>Brak skutecznej komunikacji z Seniorami</p>	<p>Budowanie kanałów skutecznej i efektywnej komunikacji z Seniorami</p>	<p>1. Opracowanie narzędzi uwzględniających przekazanie, upowszechnienie oraz wykorzystanie informacji w obrębie Wydziałów Urzędu Miejskiego oraz na linii Urząd</p>	<p>Wydział Spraw Społecznych oraz Wydział Promocji, Kultury, Turystyki i Sportu Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Miejska</p>	<p>1. Rodzaje wykorzystanych w komunikacji z Seniorami form, metod i narzędzi.</p>

		Miejski – Seniorzy.	Rada Seniorów w Gnieźnie, organizacje pozarządowe	
Niska świadomość w zakresie roli Seniorów dla funkcjonowania społecznego	Podnoszenie świadomości społecznej o wartości współżycia i współdziałania z osobami starszymi, w tym budowanie pozytywnego wizerunku współczesnego Seniora	1. Udział w kampaniach i akcjach ogólnopolskich oraz ich organizacja na terenie Miasta Gniezna. 2. Organizacja Senioraliów.	Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Miejska Rada Seniorów w Gnieźnie, organizacje pozarządowe	1. Liczba przeprowadzonych kampanii i akcji. 2. Osiągnięte dzięki realizacji kampanii i akcji rezultaty jakościowe. 3. Wysokość środków budżetowych wydatkowanych na organizację kampanii i akcji. 4. Liczba Seniorów uczestniczących w Senioraliach. 5. Osiągnięte dzięki organizacji Senioraliów rezultaty jakościowe. 6. Wysokość środków budżetowych wydatkowanych na organizację Senioraliów.
Poczucie braku wsparcia ze strony władz Miasta, instytucji oraz organizacji działających na rzecz Seniorów	Profesjonalizacja usług oraz podnoszenie kwalifikacji i kompetencji osób realizujących działania na rzecz gnieźnieńskich Seniorów	1. Zapewnienie możliwości udziału w szkoleniach dla pracowników merytorycznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, członków Miejskiej Rady Seniorów oraz liderów środowiska senioralnego. 2. Współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz Seniorów.	Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie, Miejska Rada Seniorów w Gnieźnie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gnieźnie, Rada Działalności Pożytku Publicznego w Gnieźnie, organizacje pozarządowe	1. Liczba osób przeszkolonych. 2. Osiągnięte dzięki szkoleniom rezultaty jakościowe.

VII. MAPA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI DZIAŁAJĄCYCH NA RZECZ SENIORÓW

L.p	Instytucja/organizacja	Adres
1.	Urząd Miejski w Gnieźnie	ul. Lecha 6, Gniezno
2.	Miejska Rada Seniorów w Gnieźnie	ul. Pocztowa 11, Gniezno
3.	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gnieźnie	ul. Kolejowa 2, Gniezno
4.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gnieźnie	ul. Jana Pawła II 9/10, Gniezno
5.	Dom Pomocy Społecznej w Gnieźnie	ul. Wrzesińska 21, Gniezno
6.	Caritas Archidiecezji Gnieźnieńskiej	Os. Orła Białego 20, Gniezno
7.	Fundacja Szlachetny Bohater	ul. Żwirki i Wigury 7, Gniezno
8.	Gnieźnieński Uniwersytet Trzeciego Wieku	ul. Kostrzewskiego 5-7, Gniezno
9.	Gnieźnieńskie Stowarzyszenie Amazonek	ul. Chrobrego 40/41, Gniezno
10.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie mali bracia Ubogich	ul. Jana Henryka Dąbrowskiego 18, Poznań
11.	Polski Związek Działkowców Kolegium Prezesów Rodzinnych Ogrodów Działkowych w Gnieźnie	ul. Pocztowa 11, Gniezno
12.	Polski związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy w Gnieźnie	ul. Kościuszki 7, Gniezno
13.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Koło nr 7	ul. Krucza 3, Gniezno
14.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Koło nr 8	ul. Budowlanych 2, Gniezno
15.	Polski Związek Niewidomych Koło Gniezno	ul. Lecha 5, Gniezno
16.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział Gnieźnieński	ul. Wojska Polskiego 1, Września
17.	Stowarzyszenie "Potrafimy"	ul. Powstańców Wlkp. 1, Gniezno
18.	Stowarzyszenie Centrum Rehabilitacyjno – Kulturalne „Promyk”	ul. Sobieskiego 20, Gniezno
19.	Stowarzyszenie Dzieci Wojny w Polsce Oddział Gniezno	ul. Rzeźnicka 1, Gniezno
20.	Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Policyjnych	ul. Jana Pawła II 2, Gniezno
21.	Stowarzyszenie MAKI	ul. Sikorskiego 12, Gniezno
22.	Stowarzyszenie Młodych Wielkopolan	ul. Rzeźnicka 1, Gniezno
23.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Silniejsi Razem	ul. Żwirki i Wigury 27, Gniezno
24.	Stowarzyszenie Rodzin i Osób Niepełnosprawnych „Razem”	ul. Kolejowa 2, Gniezno
25.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Zaburzeniami Psychicznymi Concordia	ul. Poznańska 15/28, Gniezno
26.	Stowarzyszenie Wielkopolanie	ul. Warszawska 13, Gniezno

27.	Wielkopolski Związek Inwalidów Narządu Ruchu Koło Gniezno	ul. Lecha 5, Gniezno
28.	Wielkopolski Związek Solidarności Polskich Kombatantów Koło Terenowe w Gnieźnie	ul. Lecha 5, Gniezno
29.	Wielkopolskie Stowarzyszenie Kombatantów R.P. Osób Represjonowanych i Ich Rodzin	ul. Witkowska 28, Gniezno
30.	Związek Emerytów i Rencistów Pożarnictwa Rzeczypospolitej Polskiej Koło Nr 4 w Gnieźnie	ul. Bolesława Chrobrego 22, Gniezno
31.	Związek Inwalidów Wojennych RP Oddział w Gnieźnie	ul. Sienkiewicza 6, Gniezno
32.	Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych Koło nr 1	ul. Lecha 5, Gniezno
33.	Związek Nauczycielstwa Polskiego Oddział Gniezno	ul. Chrobrego 40, Gniezno
34.	Związek Żołnierzy Wojska Polskiego	Szczytniki Duchowne 43k/2, Gniezno

VIII. KOORDYNOWANIE ZADAŃ PROGRAMU

Realizacja Programu Polityki Senioralnej dla Miasta Gniezna na lata 2022-2024 koordynowana jest przez Pełnomocnika Prezydenta ds. Rodziny i Seniorów oraz Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie.

IX. ZASADY MONITOROWANIA I EWALUACJI PROGRAMU

Celem ewaluacji gminnych programów jest określenie stopnia realizacji celów głównych i szczegółowych oraz ewentualnych trudności, które powinny zostać wyeliminowane w przyszłości.

W odniesieniu do niniejszego Programu zakres ewaluacji obejmie efekty działań, prowadzonych na terenie Miasta Gniezna na rzecz Seniorów przy wykorzystaniu dwóch metod:

- opracowanie raportu ewaluacyjnego, wskazującego stopień realizacji zaplanowanych działań wraz z rekomendacjami do tworzenia programów na kolejne lata;
- debatę ekspercką, z udziałem: członków Miejskiej Rady Seniorów, radnych Miasta Gniezna (w szczególności członków Komisji Polityki Społecznej i Bezpieczeństwa Publicznego), przedstawicieli służb społecznych oraz organizacji pomocowych. Organizatorem debaty będzie Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Gnieźnie.

Ewaluacja przyjmie zatem charakter *ex post*⁴, a jej ostateczne wyniki zostaną podsumowane po zakończeniu realizacji Programu i zaprezentowane Radzie Miasta Gniezna w formie pisemnego raportu.

X. FINANSOWANIE PROGRAMU

Podstawowe źródła finansowania działań zawartych w Programie Polityki Senioralnej dla Miasta Gniezna na lata 2022-2024:

- środki własne budżetu Miasta Gniezna;
- budżet państwa;
- programy grantowe;
- Fundusze Unii Europejskiej;
- Sponsorzy;
- udział własny beneficjentów.

---

⁴ Instytucja Województwa Małopolskiego, *Ewaluacja gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Poradnik*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków 2015, s. 20.

BIBLIOGRAFIA

Brzezińska M., *Proaktywna starość. Strategie radzenia sobie ze stresem w okresie późnej dorosłości*, Wydawnictwo Difin S.A., Warszawa 2011.

Fabiś A., Wawrzyniak J.K., Chabior A., *Ludzka starość*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2015.

Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050*, Warszawa 2014.

Instytucja Województwa Małopolskiego, *Ewaluacja gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Poradnik*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków 2015.

Skrobacki R., Odrakiewicz P., *Badania potrzeb osób starszych na terenie Miasta Gniezna*, Pracownia Badań Rynkowych GSW Milenium, Gniezno 2021 r.

SPIS TABEL

Tabela 1.	Odsetek mieszkańców Gniezna w wieku senioralnym	4
Tabela 2.	Rozkład osób badanych w lokalizacjach realizacji badań	5
Tabela 3.	Rozkład płci wśród osób badanych	5
Tabela 4.	Czas mieszkania w Mieście Gnieźnie	6
Tabela 5.	Sytuacja dochodowa badanych osób	6
Tabela 6.	Wykształcenie badanych osób	6
Tabela 7.	Gospodarstwa domowe badanych osób	7
Tabela 8.	Kanały komunikacji wykorzystywane przez gnieźnieńskich Seniorów	8
Tabela 9.	Wykorzystywanie Internetu przez badanych Seniorów	9
Tabela 10.	Bezpieczeństwo w Internecie w opiniach badanych Seniorów	9
Tabela 11.	Używanie telefonu komórkowego przez badanych Seniorów	9
Tabela 12.	Posiadanie własnego telefonu komórkowego przez badanych Seniorów	10
Tabela 13.	Bezpieczeństwo korzystania z telefonu komórkowego w opiniach badanych Seniorów	10
Tabela 14.	Kontakty badanych Seniorów z innymi Seniorami	10
Tabela 15.	Satysfakcja badanych Seniorów z poziomu komunikacji o miejskich akcjach i wydarzeniach	11
Tabela 16.	Poczucie dobrego poinformowania o wydarzeniach dziejących się w Mieście w opiniach badanych Seniorów	12
Tabela 17.	Ocena realnej możliwości przekazywania swoich uwag/pomysłów przedstawicielom władz Miasta Gniezna przez badanych Seniorów	12
Tabela 18.	Przekonanie o znaczeniu opinii Seniorów dla władz Miasta	12
Tabela 19.	Dotychczasowe sukcesy w obszarze rozwoju Miasta w opiniach badanych Seniorów	14

Tabela 20.	Najważniejsza zmiana w obszarze rozwoju Miasta w opiniach badanych Seniorów	15
Tabela 21.	Ocena kierunku zmian w obszarze rozwoju Miasta w opiniach badanych Seniorów	15
Tabela 22.	Zaniechania władz Miasta w opiniach badanych Seniorów	16
Tabela 23.	Wyzwania na przyszłość dla władz Miasta w opiniach badanych Seniorów	17
Tabela 24.	Ocena działań władz i instytucji Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów	18
Tabela 25.	Działania władz i instytucji Miasta Gniezna w trakcie pandemii COVID-19 w opiniach badanych Seniorów	19
Tabela 26.	Stan zdrowia badanych Seniorów	19
Tabela 27.	Stan zdrowia badanych Seniorów a ich zaangażowanie w wydarzenia organizowane dla osób starszych na terenie Miasta Gniezna	20
Tabela 28.	Bezpieczeństwo w Mieście Gnieźnie w opiniach badanych Seniorów	20
Tabela 29.	Poczucie wsparcia na terenie Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów	21
Tabela 30.	Poczucie wsparcia ze strony instytucji działających na terenie Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów	21
Tabela 31.	Poczucie wsparcia ze strony władz Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów	21
Tabela 32.	Poczucie wsparcia ze strony organizacji pozarządowych działających na terenie Miasta Gniezna w opiniach badanych Seniorów	22
Tabela 33.	Mobilność badanych Seniorów w obrębie Miasta Gniezna	22
Tabela 34.	Częstotliwość przemieszczania się badanych Seniorów do centrum Miasta Gniezna	23
Tabela 35.	Częstotliwość podróżowania badanych Seniorów poza teren Miasta Gniezna	23
Tabela 36.	Uczestnictwo Seniorów w wydarzeniach miejskich	24
Tabela 37.	Ocena atrakcyjności wydarzeń dla Seniorów organizowanych przez Urząd Miejski w Gnieźnie	24
Tabela 38.	Udział badanych Seniorów w wydarzeniach dla Seniorów organizowanych przez Urząd Miejski w Gnieźnie	25
Tabela 39.	Źródła wiedzy badanych Seniorów o wydarzeniach im dedykowanych, organizowanych przez Urząd Miejski w Gnieźnie	25
Tabela 40.	Samodzielność komunikacyjna badanych Seniorów na wydarzenia senioralne	26
Tabela 41.	Ocena atrakcyjności wydarzeń senioralnych wśród badanych Seniorów	26
Tabela 42.	Potrzeby dotyczące organizacji zajęć ruchowych w opiniach badanych Seniorów	27
Tabela 43.	Potrzeby dotyczące organizacji zajęć w obszarze żywienia i kulinariów w opiniach badanych Seniorów	28

Tabela 44.	Potrzeby dotyczące organizacji zajęć z zakresu medycyny w opiniach badanych Seniorów	28
Tabela 45.	Potrzeby dotyczące organizacji zajęć w obszarze nowych technologii w opiniach badanych Seniorów	29
Tabela 46.	Potrzeby dotyczące organizacji zajęć w obszarze hobby i zagospodarowania czasu wolnego w opiniach badanych Seniorów	30
Tabela 47.	Znajomość liderów środowiska senioralnego wśród badanych Seniorów	30
Tabela 48.	Członkostwo badanych Seniorów w organizacji lub stowarzyszeniu	31
Tabela 49.	Członkostwo badanych Seniorów w organizacji lub stowarzyszeniu, działającym na ich rzecz	31
Tabela 50.	Znajomość przez badanych Seniorów organizacji działających na ich rzecz	31
Tabela 51.	Znajomość przez badanych Seniorów aktywistów działających na ich rzecz	32